

مهدویت و جهانی شدن

پژوهشی در مهدویت از منظر جهانی شدن

سید عبدالامام بنی سعید
کارشناس ارشد جامعه شناسی

نفس در آواز

مهدویت و جهانی شدن

پژوهشی در مهدویت از منظر جهانی شدن

تألیف:

سید عبد الامام بنی سعید

سرشنا سه	: بنی سعید، سید عبدالامام، ۱۳۳۶-
عنوان و پدیدآور	: مهدویت و جهانی شدن: پژوهشی در مهدویت از منظر جهانی شدن / تألیف: سیدعبد الامام بنی سعید
مشخصات نشر	: اهواز: ترآوا، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری	: ۸۲ص.
شابک	: ۵-۰۳-۸۳۴۴-۹۶۴-۹۷۸-۱۳۰۰۰ ریال:
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: محمد بن حسن، امام دوازدهم، ۲۵۵ق. -
موضوع	: مهدویت
موضوع	: جهانی شدن
رده بندی کنگره	: ۹م۹/۴/۲۲۴ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۱۳۴۴۳۲

نام کتاب: مهدویت و جهانی شدن

تألیف: سید عبد الامام بنی سعید

ناشر: ترآوا

طرح روی جلد: هادی مدرس نیا

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۷

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

چاپ: عمران

شابک: ۵-۰۳-۸۳۴۴-۹۶۴-۹۷۸

قیمت: ۱۳۰۰ تومان

نشر ترآوا: اهواز-کیانپارس-خیابان نهم غربی-پلاک ۱۲۸

نمابر: ۳۳۸۳۷۳۴-۰۶۱۱-۰۶۱۱ همراه: ۰۹۱۶۱۱۳۶۷۸۵

taravapublication@yahoo.com

حق چاپ و نشر مخصوص ناشر است.

چکیده تحقیق

این تحقیق در نظر دارد مهدویت که نوعی نگاه دینی به پایان تاریخ بشریت است را از منظر فرآیند جهانی شدن مورد بررسی و مطالعه قرار دهد. فرآیندی که از ابتدای تاریخ بشر وجود داشته و از همان زمان تأثیرات آن رو به فزونی بوده و اخیراً یک شتاب ناگهانی در آن پدیدار شده است. تقویت اندیشه‌ی تشکیل یک حکومت واحد جهانی که بر همه‌ی تمدنها و جوامع بشری نظارت و مدیریت داشته باشد به عنوان یک برداشت از پدیده جهانی شدن امروزه عمق و صراحت بیشتری پیدا نموده است.

از آنجا که چنین برداشتی با اندیشه‌های سیاسی اسلام و تصویری که مذهب شیعه از چشم انداز آینده‌ی جهان یا پایان تاریخ تحت عنوان مهدویت ارائه می‌دهد، همخوانی و سازگاری دارد، از این جهت برای مسلمانان و بویژه شیعیان امری ضروری بنظر می‌رسد.

سه سؤال ذیل مبنای کار پژوهشگر بوده اند:

- آیا پدیده‌ی جهانی شدن می‌تواند به عنوان یکی از مهمترین اهداف مرحله‌ای مهدویت به حساب آید؟
- آیا در بستر و شرایط جهانی شدن، مهدویت می‌تواند به گونه‌ای جدی‌تر افکار عمومی جهان را به خود جلب کند؟
- آیا اندیشه عدل و عدالت خواهی می‌تواند به عنوان نقطه‌ی اتصال دو پدیده مهدویت و جهانی شدن باشد؟

این پژوهش دارای پایگاه کشفی است و با توجه به ویژگی‌های خاص موضوع در فرآیند رسیدن به تحقیق از دو نوع رسش تاریخی و آینده‌ای استفاده شده است. در چهارچوب رسش تاریخی مطالعه‌ی توصیفی با تأکید بر تجزیه و تحلیل و علت‌یابی و در چهارچوب رسش آینده‌ای مطالعه‌ی تطبیقی مورد استفاده قرار گرفت. به طور کلی طرح تحقیق این پژوهش توصیفی، تطبیقی بوده و به منظور جمع‌آوری مطالب و اطلاعات جهت پاسخ‌گویی به سئوالات از فن کتابخانه‌ای استفاده گردید.

در چهارچوب داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق فن کتابخانه‌ای، امر تجزیه و تحلیل در سه مقوله‌ی ذیل دنبال شد:

- پدیده‌ی جهانی شدن به عنوان یکی از مهمترین اهداف مرحله‌ای مهدویت

- جایگاه مهدویت در میان افکار عمومی جهان در بستر و شرایط جهانی شدن

- نقش اندیشه‌های عدل و عدالت‌خواهی در پیوند دو پدیده‌ی مهدویت و جهانی شدن

پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات، به پرسش‌های تحقیقاتی به طور جداگانه پاسخ داده شد و نتایج عمده‌ی ذیل استنتاج گردید:

- حکومت جهانی امام مهدی (عج) به عنوان شعار محوری مهدویت بستر و شرایطی در گستره‌ی جهانی را می‌طلبد. به نظر می‌آید این بستر با فشردگی زمان و مکان که ارمغان فرآیند جهانی شدن می‌باشد، قابل رؤیت و پیش‌بینی است. در این فضا

آمادگی فکری و فرهنگی و سیاسی نیز برای پذیرش چنین حکومتی در سطح جهان بسیار محتمل و قابل پیش بینی است .

-از دستاوردهای برجسته‌ی فرآیند جهانی شدن تشدید آگاهی جهانی است . در این شرایط افکار عمومی به عنوان یک واکنش جمعی نمی تواند در برابر رویدادهای فرهنگی و اجتماعی دیگر جوامع که مهم تلقی می شوند، بی تفاوت باشد .

بنظر می آید در بستر و شرایط جهانی شدن که ضرورت تبدیل جهان به یک تک نظام بیش از گذشته برای افکار عمومی قابل طرح است، مهدویت در مقایسه با گذشته پایگاه و جایگاه مناسبتری در گستره ی گیتی پیدا خواهد نمود و به عنوان یک گفتمان آموزه های خود را به صورت پویاتر اشاعه خواهد داد .

-تشدید آگاهی و تعمیق روابط اجتماعی از دستاوردهای پدیده ی جهانی شدن بتدریج عدالت خواهی را در ابعاد برادری و برابری در گستره ی جامعه بین الملل نهادینه خواهد کرد . یعنی پذیرفته می شود که تمام افراد بشر فارغ از مرزهای اعتباری رنگ و نژاد و زبان و غیره از لحاظ حیثیت و حقوق با هم برابرند و باید نسبت به یکدیگر با روح برادری رفتار کنند . پدیده جهانی شدن با ایجاد چنین بستری با آموزه ها و شعار اساسی مهدویت یعنی تحقق عدالت جهانی همخوانی پیدا نموده و موجبات زمینه مساعدتری برای مقبولیت جهانی حکومت عدل امام مهدی (عج) خواهد شد .

متی ترانا و نراک

انتظار مقدم دلدار می باید کشید

تقدیم به منجی بشریت و به همه کسانی که در عین
کوشش و تلاش برای بهسازی محیط، چشم به انتظار
ظهور آخرین ذخیره ی الهی دارند و از خدای بزرگ
فرج او را خواستارند .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	فصل اول : مفاهیم و کلیات
۱۲	مقدمه
۱۶	بیان مسئله
۱۸	اهمیت و ضرورت تحقیق
۲۱	سئوالات تحقیق
۲۲	اهداف تحقیق
۲۳	روش تحقیق
۲۵	مفاهیم و اصطلاحات
۴۶	فصل دوم : پیشینه ی تحقیق
۵۹	فصل سوم : تجزیه و تحلیل مطالب جمع آوری شده
۶۹	فصل چهارم : نتایج و جمع بندی تحقیق
۷۴	پیشنهادات
۷۸	فهرست منابع و مآخذ

فصل اول

مفاهیم و کلیات

مقدمه

عقیده به ظهور یک نجات دهنده ی فوق العاده ی جهانی، پیشینه ای درازتر و دامنه ای گسترده تر از اسلام دارد. این اعتقاد عنوانی است برای خواسته ها و آرزوهای همه ی انسان ها با کیش ها و مذاهب گوناگون و همچنین بازده وجدان جمعی بشریت است که با همه ی اختلاف هایشان در عقیده و مذهب، دریافته اند که برای انسانیت در روی زمین روز موعودی خواهد بود که با فرارسیدن آن صلح و عدالت، گستره جهانی پیدا نموده و استقرار کامل همه جانبه ی ارزش های انسانی، تشکیل مدینه فاضله و جامعه ی ایده آل عینیت پیدا خواهند نمود.

زردشتیان چنین می پندارند که روزی مردی از نژاد زردشت به نام «سوشیانت» (نجات دهنده بزرگ) ظاهر شده و اهریمن را کشته و جهان را از همه ی بدی ها پاک کرده و فقر و تنگدستی را ریشه کن ساخته و مردم گیتی را هم فکر و هم گفتار و هم کردار خواهد کرد. در مسلک جین ها، از ظهور «تیرتنگر» (نوید دهنده) یاد می شود که روزی خواهد آمد و تباهی را از بین می برد و صلح و دوستی را از نو برقرار می سازد.

موعود در نزد برهمنائیان «ویشنو» و در نزد چینیان «کریشنا» می باشد که با ظهور خود جهان را نجات خواهد داد.

مانوی ها از « خردشهرایزد » خبر می دهند که در آخر الزمان ظهور می کند و عدالت را در جهان گسترش می دهد .

هندوها در انتظار پادشاه عادل در آخر الزمان هستند که پیشوای ملائکه و پریان و آدمیان بوده، پیام آور حق و راستی و مسلط بر آسمان ها و زمین می باشد . کتاب تورات و ملحقات آن که کتاب مقدس یهود شمرده می شود نوید داده است که در آینده مسیحی از میان جهان برمی خیزد و قوم یهود را دوباره به آزادی و سروری و سعادت خواهد رساند .

مسیحیت نیز لقب « پسر انسان » به این مصلح بشری داده و می گوید همچنانکه برق از مشرق سا طع شده تا به مغرب ظا هر می شود، ظهور « پسر انسان » نیز چنین خواهد شد .

انتظار آینده ای این چنین تنها در میان کسانی که با پذیرش ادیان، جهان غیب را پذیرفته اند راه نیافته بلکه به دیگران نیز سرایت کرده است . تا آنجا که می توان انعکاس چنین باوری را در مکاتبی که جهت گیری اعتقادی شان با سرسختی وجود غیب را نفی می کنند، نیز مشاهده کرد .

برای مثال در ماتریالیسم دیالکتیک که تاریخ را بر اساس تضادها تفسیر می کند روزی مطرح است که تمامی تضادها از میان می رود و سازش و آشتی حکمفرما می گردد .

این اندیشه در دین اسلام بسیار بارز و از جایگاه ویژه ای برخوردار است .

قرآن، کتاب آسمانی مسلمانان با قاطعیت تمام، پیروزی نهایی صالحان و متقیان و کوتاه شدن دست ستمکاران و جباران برای

همیشه و آینده‌ی درخشان بشریت را نوید داده است. این اندیشه بیش از هر چیز مشتمل بر عنصر خوش بینی نسبت به جریان کلی نظام طبیعت و سیر تکاملی تاریخ و اطمینان به آینده و طرد عنصر بدبینی نسبت به پایان کار بشر است.

ایمان به اصلاح آینده جهان با یک قدرت ملکوت غیبی که از صدها سال قبل در سیمای یک انسان آسمانی در عالم بوجود آمده و در روایات متواتر اسلامی، از او به مهدی (عج) تعبیر شده است، موضوعی است که کم و بیش همه‌ی فرق و مذاهب اسلامی با تفاوتها و اختلاف‌هایی بدان مؤمن و معتقد هستند. این موضوع در مذهب شیعه امامیه پایگاه خاصی دارد. این مسأله در تاریخ تشیع بنام مهدویت مطرح شده است. مهدویت اعتقاد به مهدی موعود (عج) را از محدوده‌ی ذهن به دنیای واقعیات آورده و آن را از آینده به حال انتقال داده است تا به جای باور داشتن و چشم دوختن به نجات دهنده‌ای که در آینده‌ی ناشناخته و دور پدید می‌آید، به منجی‌ای ایمان داشته باشند که اکنون هست و همانند دیگر منتظران چشم به راه رسیدن روز موعود و شرایطی است که به او امکان می‌دهد تا به هدف بزرگ خود جامه‌ی عمل بپوشاند.

انتظار فرج با زندگی شیعیان عجین گشته و دائماً در انتظار روزی نشسته‌اند که آن رجل الهی و مصلح کل ظاهر گشته و آن حکومت واحد عدل جهانی را تشکیل دهد تا بشر به آرزوی دیرینه‌ی خود برسد و زندگی سعادت‌مندانه و فارغ از هرگونه ظلم و ستم را تجربه کند. در آموزه‌های مهدویت، هدف نهایی حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) برپایی عدالت در سراسر کره زمین معرفی شده است.

بدیهی است که تحقق قسط و داد فراگیر و همگانی بدون تکیه بر قدرت اجرایی حکومت جهانی مقدور به نظر نمی‌رسد.

بنابراین زمینه‌ی آمادگی جهانی برای ظهور آن منجی بشریت امری ضروری می‌یابد. به نظر می‌آید روند جهانی شدن، مقوله مسلط دوران معاصر، بستر و زمینه‌ی مناسبی برای آرم‌های مهدویت فراهم آورده است. بر این اساس تحقیق حاضر در نظر دارد مهدویت را از منظر فرآیند جهانی شدن مورد مطالعه قرار دهد. برای این منظور قصد دارد تا با مراجعه به کتب و آثار موجود مقوله‌ی مهدویت که نوعی نگاه دینی به پایان تاریخ بشریت است را در بستر فرآیند جهانی شدن مورد بررسی و شناسایی قرار دهد فرآیندی که از ابتدای تاریخ بشر وجود داشته و از همان زمان تأثیرات آن روبه‌فزونی بوده و اخیراً یک شتاب ناگهانی در آن پدیدار شده است.

بیان مسأله

به نظر می آید امروزه سرنوشت همه ی بشریت به هم گره خورده و واحد بودن جهان بسیار بیش از گذشته معنا یافته است . در جهانی که لحظه به لحظه به هم می آمیزد و انواع مشکلات هر جامعه به سرعت به دیگر جوامع منتقل می شود، افراد، گروه ها و دولت ها نمی توانند فارغ از مسایل جهانی و آثار آن، روزگار خود را سپری کنند . بسیاری از مسائل روزمره بردی جهانی پیدا نموده است . بر این اساس دیگر نمی توان به آن نوع تحلیل ها که خود را به بررسی جوامع منفرد محدود می کنند، بسنده کرد .

در پناه نرم افزارهای ابررسانه ای آگاهی مردم جهان نسبت به فرهنگ های ملل، گسترده تر می شود . هر لحظه شهروندان جهان باگیرنده های خود که به اینترنت جهانی ارتباط دارد می توانند از آخرین پدیده ها و جدیدترین آثار فنی و هنری دیگر ملل آگاه شوند و نسبت به بود و نبود مردم بخش های مختلف گیتی احساس مسئولیت و همدردی کنند .

از طریق انفجار اطلاعات تمام جنبه های تجارب انسانی در یک مکان جمع می شوند و هر انسانی می تواند به طور همزمان حوادث و مناظری را که بسیار از وی دور هستند احساس و لمس کند. به بیانی دیگر مدارهای الکترونیکی، نظام های زمان و مکان را در هم می نوردند و تشدید آگاهی جهانی را موجب می شوند . این امر همراه

با وابستگی متقابل شدید جوامع در زمینه های اقتصادی و فنی، این احتمال را که دنیای ما به یک تک نظام تبدیل شود افزایش داده است. به عبارت دیگر تقویت اندیشه ی تشکیل یک حکومت واحد جهانی که بر همه ی تمدن ها و جوامع بشری نظارت و مدیریت داشته باشد به عنوان یک برداشت از پدیده جهانی شدن امروزه عمق و صراحت بیشتری پیدا نموده است.

آیا چنین برداشتی از پدیده جهانی شدن با اندیشه های سیاسی اسلام و تصویری که مذهب شیعه از چشم انداز آینده ی جهان یا پایان تاریخ تحت عنوان مهدویت ارائه می دهد همخوانی و سازگاری دارد؟

این مسأله قابل بررسی و کندوکاو است که پژوهش حاضر سعی در پاسخ گویی به آن است.

اهمیت و ضرورت تحقیق

جهانی شدن واقعیتی است که مسلمانان چه بخواهند و چه نخواهند با آن مواجه بوده و درگیر خواهند شد. به نظر می‌رسد بسیاری از مسائل بشریت، امروزه لزوماً بر دی جهانی پیدا نموده‌اند. بر این اساس دیگر نمی‌توان به آن نوع تحلیل‌ها و تبیین‌ها که خود را به بررسی جوامع منفرد محدود می‌کنند، حساب باز کرد.

زمانی جهان بینی انسان تا نوک بینی اش بوده است. یعنی خیلی محدود نگر بود، دید بلوکی داشت، فقط اطراف خودش را می‌دید، بیش از وجود فیزیکی خودش چیز دیگری را احساس نمی‌کرد، کم‌کم انسان‌ها از سطح فردی به سطح ملی تحول پیدا نمودند و افق دید آنها ملی شد. از اواخر قرن نوزدهم چیزهایی مثل راه آهن بوجود آمد و از اواسط قرن بیستم ابزارهای ارتباط جمعی مثل رادیو و تلویزیون گسترش پیدا کردند.

از بعد اقتصادی نیز از اواخر دهه هفتاد مسأله‌ی اقتصاد توسط شرکتهای چند ملیتی با افزایش دانش فنی رشد پیدا نمود و این شرکت‌ها به گسترش دانش فنی کمک کردند. این تحولات به فرآیند جهانی شدن سرعت بخشید و برای اولین بار در اواخر سالهای هشتاد مک لوهان از دهکده‌ی جهانی و برژینسکی از تحقق شهر جهانی خبر دادند و جهانی شدن یک پروسه واقعی شد. به عنوان مثال وقتی که موشک ساخته شد به تدریج به برد پرواز آن

افزوده شد و کم کم از بعد داخلی به بعد ملی و از بعد ملی به بعد جهانی توسعه پیدا کرد.

همچنین در حوزه ی اقتصاد، وقتی بازار داخلی اشباع شد به بازار منطقه ای و بعد از آن به بازارهای جهانی روی آوردند. در زمینه وسایل ارتباط جمعی برخی وسایل گستره ی جهانی پیدا نمودند و از مرزهای منطقه ای و جهانی فراتر رفتند.

فرآیند جهانی شدن به سرعت به سوی جوامع و از جمله کشورهای اسلامی در حال حرکت است. در این شرایط تنها دو گزینه در مقابل ما مسلمانان قابل تصور است، یا باید در مقابل این فرآیند جهانی مقاومت کنند و آن را منفی و در بعدی فراتر یک توطئه قلمداد نمایند یا آگاهانه و با آمادگی قبلی به استقبال آن بروند. حدیثی وجود دارد که اگر درست ترجمه و تفسیر شود به این موضوع کمک می کند:

الدنیا سجن المؤمن و جنة الکافر

یعنی دنیا برای مؤمن تنگ است و برای کافر وسیع. چرا؟ چون مؤمن خلیفه است، احساس تنگی می کند و می آید دنیا را برای خود وسیع و فراخ تر می کند، در جا نمی زند، خود را در یک افق بسته زندانی نمی کند. بنابراین باید ظرفیت ها را بالا برد، باید افق ها را باز کرد، دیدگاه جهانی پیدا کرد و بتوان در سطح جهانی به عنوان یک مسلمان ایفای نقش نمود و این جهان گرایی مناسبی را می طلبد. باید برای پروسه ی جهانی شدن پروژه داشته باشیم. یکی از مهمترین پروژه ها طرح مقوله ی مهدویت است. اسلام با طرح

مهدویت مدعی جهانی سازی است و مخاطب اش تمام بشریت است .
براین اساس حضرت مهدی (عج) که در پایان تاریخ ظهور می کند
کاری پیامبرانه خواهد کرد و تصحیح روابط انسان ها با خدا و خود از
اهداف متعالی او به شمار می آید . از این منظر موضعگیری
خردمندان و عالمانه ی مسلمانان با پدیده جهانی شدن پژوهش ها و
مطالعات حوزوی و دانشگاهی را می طلبد که این پژوهش سعی در
تحقق جزئی هرچند ناچیز از این رسالت خطیر و مهم می باشد .

سئوالات تحقیق

- با توجه به بررسی ها و مطالعات مقدماتی انجام شده، مجموعه سئوالات ذیل مبنای کارپژوهشگر قرار گرفتند:
- (۱) آیا پدیده ی جهانی شدن می تواند به عنوان یکی از مهمترین اهداف مرحله ای مهدویت به حساب آید؟
  - (۲) آیا در بستر و شرایط جهانی شدن، مهدویت می تواند به گونه ای جدی تر افکار عمومی جهان را به خود جلب کند؟
  - (۳) آیا اندیشه عدل و عدالت خواهی می تواند به عنوان نقطه ی اتصال دو پدیده مهدویت و جهانی شدن باشد؟

اهداف تحقیق

جهانی شدن واقعیتی است که تمام بشریت با آن مواجه است . مهدویت که خود طرح جهان شمولی است و مخاطبش تمام بشریت می باشد، می تواند در بستر و شرایط جهانی شدن عمق و صراحت مناسبی برای افکار عمومی جهان پیدا نماید .

در این پژوهش اهدافی چند دنبال می شود که به شرح زیر است :

- بررسی جهانی شدن به عنوان یکی از مهمترین اهداف مرحله ای مهدویت، از جمله مقاصدی است که در این تحقیق دنبال می شود .

- بررسی چرایی و چگونگی توجه افکار عمومی جهان به مهدویت در بستر و شرایط جهانی شدن از اهداف دیگر این تحقیق است .

- بررسی اندیشه عدل و عدالت خواهی به عنوان نقطه ی اتصال دوپدیده مهدویت و جهانی شدن از اهداف دیگر این پژوهش به شمار می آید .

روش تحقیق

این تحقیق سعی دارد مقوله‌ی مهدویت را از منظر فرآیند جهانی شدن، مورد بررسی و پژوهش قرار دهد. از آنجا که موضوع بسیار نو و بدیع و ضروری به نظر می‌آید، جای دارد تمامی ابعاد آن مورد کندوکاو و پژوهش قرار گیرد. لیکن به خاطر گستردگی موضوع، تحقیق حاضر تنها در نظر دارد به ۳ پرسش‌گزینش شده (سئوالات تحقیق) پاسخ دهد.

تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به پرسش‌هایی است که در بخش سئوالات تحقیق بدان اشارت رفت. بنابراین این تحقیق دارای پایگاه کشفی است.

از آنجا که مقوله‌ی مهدویت و پدیده‌ی جهانی شدن از یک سو ریشه و خاستگاه در گذشته‌ی تاریخی دارند و از سوی دیگر در زمان حال موضوعیت داشته و تا آینده‌ی دور برد دارند و معمولاً محققان و روش‌شناسان در این گونه موارد از دو رسش تاریخی و آینده‌ای سود می‌جویند، بنابراین با توجه به ویژگی‌های خاص موضوع در فرآیند رسیدن به تحقیق از دو نوع رسش گذشته‌ای و آینده‌ای استفاده گردیده است.

در رابطه با بررسی مقوله‌ی مهدویت از منظر فرآیند جهانی شدن در چهارچوب رسش گذشته‌ای مطالعه‌ی توصیفی انتخاب گردید.

طبیعی است که در این مطالعه تجزیه و تحلیل و علت یابی نیز دنبال شده است. زیرا شناخت زمانی صورت می بندد که از نگارش و توصیف ساده ی پدیده ها و وقایع فراتر رود و از سطح بگذرد و به اعماق دست یابد و این خواست زمانی تحقق می پذیرد که توصیف را به مرزهای تبیین نزدیک سازیم.

در چهارچوب رسش آینده ای مطالعه ی تطبیقی نیز دنبال شده است. در این مطالعه وجوه همخوان و سازگار دو پدیده ی مهدویت و جهانی شدن تعقیب شده است. بنابراین طرح تحقیق در این پژوهش توصیفی تطبیقی می باشد.

به منظور جمع آوری مطالب و داده ها و اطلاعات جهت پاسخ گویی به سئوالات تحقیق، از فن کتابخانه ای استفاده می گردد.

مفاهیم و اصطلاحات اصطلاح مهدویت

حبیب الله طاهری^۱ در مقاله خود مهدویت را چنین تعریف می کند:

در اسلام و بویژه در مکتب تشیع، توجه به آینده و تشکیل حکومت واحد جهانی براساس قسط و عدل تحت رهبری امام معصوم جایگاه خاصی دارد. این مسأله در تاریخ اسلام بنام مهدویت مطرح شده است.

مرتضی مطهری^۲ در کتاب خود مهدویت را به شرح زیر تعریف می کند:

به اندیشه ی پیروزی نهایی نیروی حق و صلح و عدالت بر نیروی باطل و ستیز و ظلم و تشکیل مدینه ی فاضله و جامعه ی ایده آل توسط شخصیتی مقدس و عالی قدر که در روایات متواتر اسلامی از او به مهدی (عج) تعبیر شده است، مهدویت اطلاق می شود.

^۱ طاهری، حبیب الله، «جهانی شدن و مقایسه ی آن با حکومت واحد جهانی حضرت مهدی (عج)»، فصلنامه انتظار، سال سوم، شماره هفتم، بهار ۱۳۸۲، صفحه ۱۸۷.

^۲ مطهری، مرتضی، «قیام و انقلاب مهدی از دیدگاه فلسفه تاریخ»، تهران: انتشارات صدرا، چاپ یازدهم، ۱۳۷۰، صفحه ۶.

حسین علی سعدی^۱ در تعریف مهدویت می گوید: مهدویت یک فلسفه بزرگ اجتماعی اسلامی است که الهام بخش ایده و راه گشای به سوی آینده و آینه ی بسیار مناسبی برای شناخت آرم های اسلامی به جهانیان است.

پورسید آقایی^۲ مهدویت را به معنای مهدی موعود و امام منتظر بودن آورده است.

اسماعیل پرور^۳ در کتاب خود در رابطه با مفهوم مهدویت می گوید: مهدویت ریشه در اندیشه های سیاسی مکتب شیعه دارد. مهدویت تصویری است که مکتب شیعه از چشم انداز آینده ی جهان یا پایان تاریخ ارائه می کند.

سید مصطفی محقق داماد^۴ در بیان مفهوم مهدویت می گوید: در جهان بینی اسلامی آینده جهان و بشر بر صلاح و خیر است نه بر فساد و شر. سرانجام مفسدین فی الارض نابودی و هلاکت است و زمین را عدل و قسط فرا خواهد گرفت و اداره آن به دست مؤمنان و صالحان خواهد بود.

ابراهیم امینی^۵ در کتاب خود مهدویت را چنین تعریف می کند:

^۱ سعدی، حسین علی «جامعه مهدوی آرمان شهر نبوی»، فصلنامه انتظار، سال دوم، شماره پنجم، پاییز ۱۳۸۱، صفحه ۵۸

^۲ آقایی، پورسید (و دیگران)، «تاریخ عصر غیبت»، قم: دفتر تحقیقات و تدوین کتب درسی مرکز جهانی علوم اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۹، صفحه ۲۴۱.

^۳ پرور، اسماعیل، «جهانی شدن و جهانی سازان»، تهران: انتشارات مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۰، صفحه ۳۷.

^۴ محقق داماد، سید مصطفی، «امت اسلامی و جهانی شدن»، روزنامه اطلاعات، شماره ۲۲۷۶۹، اردیبهشت ۱۳۸۲، صفحه ۶.

شیعیان دیو یأس و ناامیدی را از خویش رانده اند و به عاقبت و سرنوشت بشر خوشبین هستند. آنان عصر درخشانی را پیش بینی می کنند که بشر به حد کمال رسیده و زمام اداره جهان را به دست توانای امام معصوم، حضرت مهدی (عج) می بینند.

ابن خلدون^۱ در کتاب خود در رابطه با مفهوم مهدویت می گوید:

در بین مسلمانان مشهور بوده و هست که در آخرالزمان مردی از اهل بیت پیامبر ظهور می کند و دین را تأیید و عدل و داد را ظاهر می سازد و بر تمامی ممالک اسلامی تسلط پیدا می کند.

سید محمد باقر صدر^۲ در تعریف مهدویت می گوید:

مهدویت به عنوان یکی از مسائل اعتقادی شیعه، موضوع ایمان به اصلاح آینده ی جهان با یک قدرت ملکوتی غیبی است که از هزاران سال قبل در سیمای یک انسان آسمانی در عالم بوجود آمده و بیش از یازده قرن که به طور ناپدید و پنهانی در همین کره خاک زندگی می کند.

منصور علی ناصف^۳ در بیان مفهوم مهدویت می گوید:

^۱ امینی، ابراهیم، « دادگستر جهان »، قم: انتشارات شفق، چاپ چهارم، ۱۳۷۳، صفحه ۱۴.

^۲ ابن خلدون، عبدالرحمن، « مقدمه » ترجمه محمد پروین گنابادی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۱، صفحه ۳۱۱.

^۳ صدر، سید محمدباقر، « انقلاب مهدی و پندارها »، ترجمه سید احمد علم الهدی، تهران: انتشارات یاسر، چاپ اول، ۱۳۶۰، ص ۹.

^۴ ناصف، منصور علی، « درباره خلیفه مهدی رضی الله عنه »، نشریه سپیده امید، بهار ۱۳۶۰، صفحه ۲۱.

در میان دانشمندان اهل تسنن، مشهور است که باید در آخرالزمان مردی از دودمان نبوت بنام مهدی ظهور کند و بر ممالک اسلامی مسلط شود و مسلمانان نیز از وی پیروی نمایند. مهدی در میان مردم با عدالت رفتار می کند و دین اسلام را تأیید می نماید .

با توجه به تعاریف بیان شده، آنچه این پژوهش از مفهوم مهدویت برداشت و مد نظر دارد به شرح زیر است :

مهدویت مقوله ای است که امام مهدی (عج) را به عنوان منجی بشریت در پایان تاریخ معرفی می کند .

اصطلاح امام مهدی (عج)

پورسید آقایی^۱ و جمعی دیگر از نویسندگان در معرفی امام مهدی (عج) می گویند:

دوازدهمین امام شیعیان فرزند امام حسن عسکری (ع) در سپیده دم جمعه نیمه شعبان ۲۵۵ هجری قمری در شهر سامرا چشم به جهان گشود. نام آن حضرت محمد و القاب مشهور او عبارتند از: قائم، منتظر، حجت، خلف صالح، بقیة الله، منصور، صاحب الامر ولی عصر، صاحب الزمان و معروف ترین آنها مهدی است.

دوره های زندگی حضرت را می توان به سه دوره تقسیم کرد: الف) دوره اختفا: این دوره از هنگام تولد حضرت (۲۵۵ هـ) تا رحلت پدر (۲۶۰ هـ) است.

در مدت این پنج سال، حضرت در دوران پدر بزرگوار خود زندگی می کرد. امام عسکری (ع) در این دوره دو وظیفه اساسی یعنی حفظ فرزندش از گزند خلفای عباسی و دیگری اثبات وجود او و اعلام امامتش به عنوان امام دوازدهم بر عهده داشت.

ب) غیبت صغری: با شهادت امام عسکری (ع) در سال (۲۶۰ هـ) مرحله ی غیبت کوتاه مدت امام دوازدهم آغاز شد و تا سال (۳۲۹ هـ) یعنی ۷۰ سال به طول انجامید. این غیبت به لحاظ اینکه از جهت زمانی محدود است، به آن غیبت صغری می گویند در طول این

^۱ آقایی، پورسید (و دیگران)، «پیشین» صفحات ۳۸ - ۳۲.

دوره گرچه امام از نظرها پنهان بود اما کسانی بودند که با آن حضرت در تماس بودند و سمت «نواب خاص» امام را داشتند . هر یک از شیعیان می توانستند بوسیله نواب مشکلات و مسائل خود را به عرض آن حضرت برسانند و توسط آنان پاسخ خود را دریافت کنند .

ج) غیبت کبری : سومین مرحله زندگی امام مهدی (عج) را دوران غیبت کبری و دراز مدت تشکیل می دهد . این دوره پس از سپری شدن غیبت صغری آغاز شد و تاکنون ادامه یافته و مطابق اعتقادات شیعیان تا آن زمان که زمینه ی پذیرش رهبری و حکومت جهانی آن حضرت فراهم شود، ادامه خواهد یافت .

اصطلاح جهانی شدن (Globalization)

مرتضی والی نژاد^۱ در تعریف اصطلاح جهانی شدن می گوید:

اصطلاح جهانی شدن به مفهوم رایج کنونی از نیمه ی دوم قرن بیستم وارد عرصه ی ادبیات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی شده است. واژه ی (Globalization) اسم مصدر از مصدر جعلی (To Globalize) است که خود از صفت (Global) ساخته شده است. در فرهنگ های زبان برای این صفت سه معنی قایل شده اند:

- گرد مثل توپ یا کره

- مقولات مربوط یا شامل در کره ی زمین و اصولاً در سراسر جهان

- کلی یا جهان شمول

مصدر (To Globalize) با توجه به معنای سوم ساخته شده است و فعل آن هم لازم و هم متعدی است. از این رو می توان آن را از یکسو جهان شمول کردن یا یکپارچه کردن و از سوی دیگر جهان شمول شدن یا یکپارچه شدن ترجمه کرد.

معنا و مفهومی که در حال حاضر در نوشتارها و گفتارهای علوم انسانی از آن مراد می شود بر تحولی همه جانبه دلالت دارد که نه تنها بعد جغرافیایی کره ی زمین را در بر می گیرد بلکه بر همه ی ابعاد زندگی دنیای انسان اثر می گذارد، به بیان دیگر ما با پدیده ای روبرو

^۱ والی نژاد، مرتضی، « توسعه پایدار - جهانی شدن »، ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۸۸-۱۸۷، سال هفدهم، شماره هفتم و هشتم، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۲، صفحه ۱۹۶.

هستیم که در سراسر جهان گسترده شده است. اما از آنجا که پدیده ی جهانی شدن همچنان دست خوش تحوّل است و هر روز وجه تازه ای از بعدهای گوناگون آن نمایان می شود برای آن تعریف جامع و مانعی ارائه نشده است.

مالکوم واترز^۱ در تعریف پدیده ی جهانی شدن می گوید:

جهانی شدن فرآیندی اجتماعی است که در آن قید و بندهای جغرافیایی که بر روابط اجتماعی و فرهنگی سایه افکنده است، از بین می رود و مردم به طور فزاینده از کاهش این قید و بندها آگاه می شوند.

رابرتسون^۲ در بیان مفهوم جهانی شدن می گوید:

جهانی شدن یا سیاره ای شدن جهان مفهومی است که هم به تراکم جهان و هم به تشدید آگاهی در باره ی جهان به عنوان یک کل، هم وابستگی متقابل و واقعی جهانی و هم آگاهی از یکپارچگی جهان در قرن بیستم اشاره می کند. اصلی ترین بخش این تعریف ایده ی تشدید آگاهی جهانی است که یک پدیده نسبتاً جدید است. منظور این است که به احتمال زیاد تمام جهان و نه بخش های محلی یا ملی آن مخاطب شناخت های فردی خواهد بود.

آنتونی گیدنز^۳ در تعریف پدیده ی جهانی شدن می گوید: جهانی شدن را می توان بصورت تشدید روابط اجتماعی در سراسر جهان

^۱ واترز، مالکوم، « جهانی شدن » ترجمه اسماعیل مردانی گیوی، تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی، چاپ اول، ۱۳۷۹، صفحه ۱۲.

^۲ پیشین، صفحه ۶۶.

^۳ پیشین، صفحه ۷۹.

تعریف کرد که در آن جوامع دور از هم طوری به یکدیگر وابسته می شوند که حوادث محلی از رویدادهایی تأثیر می پذیرند که در مناطق دوردست شکل می گیرند.

حبیب الله طاهری^۱ در تعریف پدیده جهانی شدن می گوید :

جهانی شدن یعنی ره سپردن تمامی جوامع بشری به سوی جهانی وحدت یافته که در آن همه چیز در سطح جهانی مطرح و نگریسته می شود. جهانی شدن در هر زمینه، دیگر مرز جغرافیایی نمی شناسد، جهانی شدن در زمینه ی اقتصادی، در هر کشوری اتفاق بیفتد بر اقتصاد دیگران تأثیر می گذارد. با جهانی شدن بعد سرمایه نیز مرز ندارد. سرمایه از یک طرف و اطلاعات از طرف دیگر، بدون مرز مثل باد می چرخد و به سرعت جابجا می شود. اینترنت و شبکه های ماهواره ای و خبری، ارتباطات مستمر و همزمان را بین مردم دنیا برقرار می کنند و دنیا به صورت دهکده ی جهانی در آمده است.

جان تام لینسون^۲ جهانی شدن را فرآیند توسعه ی سریع پیوندهای پیچیده میان جوامع و فرهنگ ها و نهادها و افراد در سراسر جهان معرفی می کند.

هاروی^۳ در تعریف جهانی شدن می گوید: فرآیند جهانی شدن در بردارنده ی دو مفهوم فشردگی زمان و مکان و کاهش فاصله ها است. یعنی فاصله کم می شود و یا از بین می رود و زمان لازم برای

^۱ طاهری، حبیب الله، پیشین، صفحه ۱۸۸

^۲ پیشین، صفحه ۱۹۱

^۳ پیشین، صفحه ۱۹۲.

پیمودن فاصله ها کاهش می یابد و جهان بیش از پیش کوچکتر به نظر می رسد و انسان ها و جوامع به طریقی به هم نزدیک می شوند. پس جهانی شدن فرآیندی است که روابط اجتماعی را بسط می دهد و در سه حوزه ی اقتصاد و فرهنگ و سیاست صادق است و مسیر جریان این روابط را از متن محلی به متن جهانی تغییر می دهد. با توجه به تعاریف، آنچه تحقیق حاضر از پدیده ی جهانی شدن تعریف دارد، بشرح زیر می باشد:

جهانی شدن فرآیندی اجتماعی است که در آن قید و بندهای جغرافیایی حاکم بر روابط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از بین می رود و مردم به طور فزاینده از کاهش این قید و بندها آگاه می شوند و به استقبال یک جهان می روند، با فرهنگ های دیگر آشنا می شوند و احترام به آرا و نظریه ها و اعتقادات دیگران را در خود نهادینه می کنند تا آنجا که جهان انسانی بیش از پیش با هم متحد می شود و زمینه برای تبدیل دنیا به یک تک نظام افزایش می یابد.

این پژوهش ریشه های تاریخی جهانی شدن را به عمق تاریخ بشر و به زمان های قدیم مربوط می داند. زندگی بشر از ابعاد محدود خانوادگی و انفرادی در جنگل ها و غارها و پناهگاه ها شروع و بتدریج به جمعیت های عشیره ای و قبیله ای و اجتماعات محدود در کنار چشمه ها و رودخانه ها تبدیل شده و در نهایت روستا ها و شهرها و بتدریج کشورها و دولت ها پدید آمدند. به عبارت دیگر بشریت هر چه که به پیش می رود

تفرقه‌ها را کم و تجمع‌ها را بیشتر نموده است. یعنی در مجموع زندگی بشر به سوی جهانی شدن در حرکت است. بر این اساس جهانی شدن یک جریان طبیعی قلمداد می‌شود. البته این جریان در قرن اخیر با انقلاب صنعتی و تحولات ناشی از آن در حوزه‌های اقتصاد، فرهنگ و سیاست و بویژه در زمینه‌ی ارتباطات و وسایل پیشرفته و پیچیده ارتباط جمعی، از سرعت و شتاب فوق‌العاده و برجسته‌ای برخوردار شده است تا آنجا که جامعه جهانی بیش از پیش متقابلاً وابسته شده است به گونه‌ای که امروزه تقریباً همه چیز با رجوع به این مفهوم (جهانی شدن) مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

اصطلاح افکار عمومی *PUBLIC OPINION*

آلفرد سووی^۱ در تعریف افکار عمومی می گوید: افکار عمومی عبارت است از یک سو عقایدی که بیان می شود و غالباً هم با قیل و قال همراه است و از سوی دیگر وراجی و حرفهای در گوشه. باقر ساروخانی^۲ افکار عمومی را از نظر کار کردی نوع اندیشه و نظر گروه، جمع و یا یک ملت می داند.

برایس^۳ درباره مفهوم افکار عمومی می گوید :

افکار عمومی یک نیروی حقیقی، غیر قابل لمس همچون نسیم و معهدا نیرویی که همه در پی کشف و شناخت آن هستند و تقریباً همه از آن پیروی می کنند.

جیمز داسل لاول^۴ با تشبیه افکار عمومی به فشار جو (اتمسفیر) می گوید : شما نمی توانید جو را ببینید ولی در همان حال بر هر اینچ مربع شانزده پاند فشار می آورد.

^۱ کازینو، ژان، « قدرت تلویزیون »، ترجمه علی اسدی، تهران : انتشارات امیر کبیر، چاپ دوم، ۱۳۶۴، صفحه ۱۳۰.

^۲ ساروخانی، باقر، « در آمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی »، تهران : انتشارات کیهان، چاپ اول ۱۳۷۰، صفحه ۵۸۹.

^۳ کریستنسن، ریو. ام (و دیگران)، « صدای مردم »، ترجمه محمد عنایت، تهران : انتشارات کتاب سرا، چاپ اول، ۱۳۶۵، صفحه ۱۵.

^۴ پیشین، صفحه ۱۵.

از نظر فیلیپس دیو سیون^۱ افکار عمومی عبارتست از عقایدی که بی سر و صدا و بی آنکه کسی متوجه آن شود اکثر ذهن ها را اشغال می کند و حتی در مواقعی که جرأت اظهار وجود ندارد از زمزمه ی گنگی که بتدریج اوج می گیرد می توان به وجود آن پی برد .
از نظر مونتنی^۲ افکار عمومی عبارت است از یک جمع نیرو مند، جسور و غیر قابل تخمین.

فلوید آلپورت^۳ در باره افکار عمومی می گوید:

این اصطلاح با شرایطی ملازم است که در آن افراد، با چنان شکل و تکرر و مداومتی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم سبب ساز عمل مؤثری در راه هدف مورد علاقه شوند، در تأیید و حمایت یا حتی ضدیت و مخالفت با وضع معین، شخص معین و طرح و برنامه ی سرنوشت سازی، عقیده ی خود را ابزار می کنند یا به اظهار عقیده فراخوانده می شوند.

پاسکال^۴ افکار عمومی را ملکه ی جهان می نامد.

آلن بیرو^۵ در تعریف و توضیح افکار عمومی می گوید:

افکار عمومی عبارت از طرز تلقی و واکنشی جمعی و مشهور است که جزء بزرگی از جامعه در برابر رویدادهای اجتماعی که اغلب مهم

^۱ پیشین، صفحه ۱۲.

^۲ پیشین، صفحه ۱۲.

^۳ پیشین، صفحه ۱۵.

^۴ پیشین، صفحه ۲۰.

^۵ بیرو، آلن، « فرهنگ علوم اجتماعی »، ترجمه باقر ساروخانی، تهران: انتشارات کیهان، چاپ اول، ۱۳۶۶، صفحات ۳۱۳ - ۳۱۲.

تلقى می شوند، نشان می دهد. ایشان موضوع افکار عمومی را بیشتر امور مربوط به عامه ی مردم و مسائل مرتبط با سیاست اجتماعی می دانند. پیدایش افکار عمومی مستلزم وجود حداقل اطلاع، فرهنگ مشترک و تماس های انسانی است. نیروی افکار عمومی از اینجا منشاء می گیرد که الگوهای رفتاری خاصی توسط این افکار تحمیل می شوند و به صورت هنجارهای رفتاری در می آیند.

از این رو است که بسیاری در صدد تاثیر گذاری بر افکار عمومی بر می آیند، از بازرگانان گرفته (از طریق تبلیغات تجاری) تا احزاب و دولت (با تبلیغات سیاسی).

در آغاز چنین به نظر می رسد که تمامی این افراد یا نهادها صرفاً در صدد دگرگون ساختن افکار عمومی هستند و حال آنکه کاری جز استفاده از آن به سود خود نمی کنند.

مطبوعات، رادیو و تلویزیون در زمره ی ابزار پر قدرتی برای اثر نهادن بر افکار عمومی و یا تسخیر بعد هیجانی آن در جهت منافع و یا اهداف آنانی که این ابزار را به کار می گیرند، به شمار می روند.

آنچه در تحقیق حاضر مد نظر است، طرز تلقی و واکنش جمعی جهانی در برابر رویدادهای اجتماعی در گستره ی جهان است.

مثلاً افکار عمومی جهانی گرایش به آن دارد که صلح از طریق توافق بین المللی حفظ شود.

افکار عمومی جهانی مخالف شکنجه و رفتار غیر انسانی است.

افکار عمومی جهانی خواستار این است که علیه فقر، گرسنگی، عقب ماندگی که سرنوشت بیشتر افراد نوع بشر است اقدام شود.

اصطلاح عدالت

JUSTICE

فرد دالمایر^۱ در تعریف عدالت می گوید:

عدالت به معنای حق هر کسی را دادن یا رفتار برابر با برابرها و رفتار نابرابر با نابرابرها .

مرتضی مطهری^۲ مجموعاً چهار معنی و یا چهار مورد استعمال برای اصطلاح عدالت مطرح می کند.

الف (عدل به معنی تناسب و توازن : مثلاً یک اجتماع اگر بخواهد باقی بماند باید متعادل باشد. یعنی هر چیزی در آن به قدر لازم وجود داشته باشد .

ب (معنی دوم عدل، تساوی ونفی هر گونه تبعیض است. عدل یعنی مساوات . اگر مقصود از مساوات این باشد که عدالت ایجاب می کند که هیچ گونه استحقاقی رعایت نگردد و با همه چیز و همه کس به یک چشم نظر شود این عدالت عین ظلم است اما اگر مقصود این

^۱دالمایر، فرد، « عدالت و دموکراسی جهانی »، ترجمه نورگس تاجیک، ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی، سال هفدهم، شماره هفتم و هشتم، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۲، صفحه ۸۲ .

^۲مطهری، مرتضی، « عدل الهی »، قم : انتشارات صدرا، چاپ دهم، ۱۳۵۷، صفحات ۶۳ - ۵۹ .

باشد که عدالت یعنی رعایت تساوی در زمینه‌ی استحقاق‌های متساوی، البته معنی درستی است.

ج) عدالت به معنای رعایت حقوق افراد و عطا کردن به هر ذی‌حق، حق او را. در این معنا ظلم در مقابل عدالت قرار می‌گیرد. ظلم عبارت است از پایمال کردن حقوق و تجاوز و تصرف حقوق دیگران. این همان عدالت اجتماعی بشری است. یعنی عدالتی که در قانون بشری باید رعایت شود و افراد بشر باید آنرا محترم به شمارند. این عدالت متکی بر دو چیز است:

(۱) حقوق و اولویت‌ها: یعنی افراد بشر نسبت به یکدیگر در مقایسه با یکدیگر نوعی حقوق و اولویت پیدا می‌کنند.

(۲) خصوصیت ذاتی بشر: یعنی بشر طوری آفریده شده است که در کارهای خود الزاماً نوعی اندیشه‌ها که آنها را اندیشه اعتباری می‌نامیم استخدام می‌کند و با استفاده از آن اندیشه‌های اعتباری، به عنوان آلت فعل به مقاصد طبیعی خود نائل می‌آید. آن اندیشه‌ها یک سلسله اندیشه‌های انشایی است که با بایدها مشخص می‌شود. از آن جمله این است که برای اینکه افراد جامعه بهتر به سعادت برسند باید حقوق و اولویت‌ها رعایت شود و این است مفهوم عدالت بشری که وجدان هر فرد آن را تأیید می‌کند و نقطه مقابلش را که ظلم نامیده میشود محکوم می‌سازد.

د) عدالت به معنای رعایت استحقاق‌ها در افاضه‌ی وجود و امتناع نکردن از افاضه و رحمت به آنچه امکان وجود یا کمال وجود دارد.

مطابق این معنا، عدل یعنی هر موجودی هر درجه از وجود و کمال وجود که استحقاق و امکان آن را دارد دریافت می کند . لغت نامه ی انگلیسی آکسفورد^۱، تعاریف زیر را از واژه ی عدالت ارائه داده است .

الف) شرایطی که در آن تعادل، توازن و انصاف و تناسب وجود داشته باشد .

ب) وضعیتی که فرد در آن از شأن و حیثیت، رتبه و یا امتیازاتی برابر با دیگران برخوردار است .

ج) شرایطی که در آن برابری از لحاظ قدرت، توانایی، موفقیت یا تفوق برای همه وجود دارد.

حسن ملک^۲ مفهوم عدالت در عرصه ی علوم اجتماعی را در دو معنا بکار می برد:

الف) به معنای برابری در ثروت‌های مادی

ب) دارا بودن موقعیت یکسان با سایر افراد از لحاظ برخورد و رفتاری که با فرد می شود.

علی رضا شجاعی زند^۱ در بیان مصادر دینی عدالت می گوید:

^۱ : لغت نامه ی انگلیسی آکسفورد، تهران: انتشارات رهنما، چاپ چهارم، ۱۳۶۶، صفحه ۲۸۹.

^۲ : ملک، حسن، « جامعه شناسی قشرها و نابرابریهای اجتماعی »، تهران: انتشارات پیام نور، چاپ اول، ۱۳۷۴، صفحه ۱۰۳.

اندیشه های عدالت خواهی را باید در اصول اعتقادی، در فرامین شریعت و در تعالیم اخلاقی ادیان جست .

برای نمونه اعتقاد به خالق واحد و بر همان اساس، اعتقاد به یگانگی سرشت انسان ها به مثابه ی مخلوقات همسان و همشأن پروردگار عالم، مقوم دو پایه ی اساسی عدالت یعنی برادری و برابری بوده است . انسان ها به مثابه ی فرزندان آدم ابوالبشر، با یکدیگر برادرند و فرض برادری میان انسان ها، مؤید برخورداری از طبیعت و حقوق یکسان آنها است .

اسلام در مسأله عدالت، از ترویج عقاید انسان شناختی موافق با روح برادری و برابری و آماده سازی - های روانی و اخلاقی برای قبول آن، پا فراتر گذارده و به آن به عنوان یک هدف مهم الهی و یک وظیفه خطیر شرعی نیز اشاره کرده است .

تصریح قرآن به اقامه ی قسط به عنوان هدف بعثت انبیا (سوره حدید آیه ۲۵) و تاکیدات فراوان بر مبارزه با ظلم و تعدی و با حامیان ساخت های ناسالم اجتماعی و بر قضاوت و داوری به عدل و بر رعایت حقوق مردم و بر مبارزه با فقر و عوامل ایجاد آن و... همگی مؤید اهتمام کاملی است که به این مسأله شده است .

---

^۱ شجاعی زند، علی رضا، « برداشتی همساز و موزون از آزادی و عدالت در قانون اساسی»، ماهنامه اطلاعات سیاسی، اقتصادی، سال هفدهم، شماره ۵ و ۶ بهمن و اسفند ۱۳۸۱، صفحات ۶۸ - ۵۴.

در سوره حدید^۱ عدالت به عنوان یک هدف وسیله ای چنان مورد توجه و تاکید قرآن است که گویا خودش فی نفسه هدف بزرگ بعثت بوده است :

حضرت علی (ع) نیز با عبارتی نشان می دهد که هدف امامت و انگیزه ی قبول خلافت از سوی ایشان همین اقامه ی قسط و از میان بردن شکاف ها و نابرابری ها بوده است .

آنچه تحقیق حاضر از اصطلاح عدالت برداشت دارد، در ابعاد برادری و برابری در گستره و سطح جهانی است . یعنی تمام افراد بشر آزاد به دنیا می آیند و از لحاظ حیثیت و حقوق با هم برابرند همه دارای عقل و وجدان هستند و باید نسبت به یکدیگر با روح برادری رفتار کنند . بر این اساس شرایط و بستری لازم می آید که افراد، گروه ها و جوامع بدون هیچگونه تمایزی مخصوصاً از حیث امتیازات اعتباری از تمام حقوق و مزایای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بهره مند گردند .

شرایطی که در حال حاضر برای بشریت و بویژه جوامع فقیر و توسعه نیافته و جهان سوم بصورت یک آرمان و آرزو و اتوپیا قابل تصور است .

^۱ لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الکتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط

..... (سوره حدید آیه ۲۵)

فصل دوم

پیشینه ی تحقیق

پیشینه تحقیق

در رابطه با موضوع این تحقیق، به علت نو و بدیع بودن آن کتب و آثار پژوهشی قابل توجهی در دسترس نبود. اکثر کتب و آثار در دسترس در رابطه با ویژگی های شخصیتی امام زمان (ع) و فلسفه ی غیبت و علائم ظهور او می باشد که قسمت بسیار جزئی از مطالب آنها به طور غیر مستقیم به موضوع این پژوهش مربوط می شود که برخی از آنها در این فصل مرور مطالعاتی می شود.

اسماعیل پرور^۱ در کتاب جهانی شدن و جهانی سازان ضمن توجه به ابعاد مختلف پدیده ی جهانی شدن، تلاش هم آهنگ برنامه ریزی شده مقتدرانه و همه جانبه برای تشکیل یک حکومت واحد جهانی و سیطره ی قدرت مندانه بر چهار سوی عالم به گونه ای که همه ی فرهنگ ها، تمدن ها، کشورها و جوامع بشری، از آیین، مرام و قوانین و دستورهای آن فرمان ببرند، را از جمله مسائل کهن تاریخ بشریت می شمارد که امروزه تحت لوای جهانی شدن موضوعیت پیدا کرده است.

ایشان ریشه های چنین برداشتی از جهانی شدن را در اندیشه های سیاسی مکتب شیعه و تصویری که این مکتب از چشم انداز آینده ی جهان یا پایان تاریخ، ارائه می کند، جستجو و تعقیب می نماید.

---

^۱ : پرور، اسماعیل، پیشین، ۱۳۸۰

نویسنده در قسمت دیگری از کتاب تاکید می کند که شیعیان قرن ها در انتظار مصلح دادگری هستند که با در هم کوبیدن ارکان جهانی ظلم، مردم ستم زده ی دنیا را از سلطه ی قدرتهای بزرگ آزاد می سازد و با حذف مرزهای اعتباری و ملاک های دروغین، حکومت عدل جهانی را بر پا می کند.

نویسنده در پایان ضمن توجه به آموزه های دینی اسلام، هدف نهایی حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) را بر پایی قسط و داد در سراسر کره ی زمین معرفی می کند و استدلال می کند چون تحقق عدالت فراگیر و همگانی بدون تکیه بر قدرت اجرایی حکومت جهانی مقدور نیست، جهانی شدن را یکی از مهمترین اهداف مرحله ای تمدن اسلامی می داند.

محمد محمدی اشتهاردی^۱ در کتاب «حضرت مهدی فروغ تابان ولایت»، ضمن اشاره به عدم دسترسی پیامبران به نتیجه نهایی و مطلوب خود، یکی از دلایل عمده این مورد را محدودیت قلمرو رهبری آنها دانسته و اصلاح کامل در سایه حکومت مصلح جهانی را مورد توجه و تاکید قرار می دهد. بر این اساس نویسنده اشاره می کند که ایجاد بستر و شرایط مناسب برای حکومت جهانی قائم از آرزوها و امیدهای دیرینه ی پیامبران و مستضعفان در طول تاریخ بوده است.

^۱ محمدی اشتهاردی، محمد، « مهدی فروغ تابان ولایت »، قم: انتشارات

واحد فرهنگی گل یاس^۱ در کتاب «آیا ظهور نزدیک است؟» به علائم ظهور امام مهدی (عج) از دیدگاه علما و بزرگان می پردازد. آیه الله سید حسن ابطحی خراسانی علائم ظهور ولی عصر را دو مورد می داند

— مردم جهان به ضرورت حکومت جهانی عادلانه حضرت مهدی برسند.

— احساس ظلم و ستم در گستره ی جهان

آیه الله سید محمد مهدی مرتضوی لنگرودی برای ظهور یک شرط بسیار قائل نیست و آن این که اعتقاد جهانیان به یک مصلح کل و هادی و توجه آنان به مصلح کل است و قطع امید از دیگران هر چند آن مصلح را شناسند و در تطبیق اشتباه کنند. حجة الاسلام فرحزاد آمادگی پذیرش در مردم نسبت به حضرت و به ستوه آمدن از وضع جهان و طالب مصلح کلی که بتواند جهان را اداره کند، از جمله شرایط ظهور می داند.

آیه الله شاه آبادی یکی از شرایط ظهور را این می داند که باید در میان توده ی مردم، زمینه ی قبول حکومت عدل او فراهم شده باشد

حجة الاسلام سید جعفر رفیعی مهمترین شرایط ظهور، آمادگی و رشد بشر برای پذیرش آن امام منجی می داند.

حجة الاسلام سید محمد حسینی قزوینی، آگاهی و مهیا شدن مردم برای قبول ظهور را مطرح می کند.

^۱ واحد فرهنگی گل یاس، «آیا ظهور نزدیک است»، قم: انتشارات واحد

آیه الله سید فخر الدین امامی، آمادگی ذهنی و روحی و فکری مردم و گسترش فساد و تباهی را از شرایط ظهور می داند.

حجة الاسلام علی رضا فلاح منش آمادگی مردم برای قبول حکومت جهانی و حجه الاسلام شیخ عباس استاد آقایی، بالا رفتن معرفت و شناخت مردم نسبت به رهبری انقلاب جهانی را از شرایط ظهور منجی بشریت می دانند.

حبیب الله طاهری^۱ در مقاله «عصر ظهور یا مدینه ی فاضله موعود در اسلام»، ویژگی های عصر ظهور را به شرح زیر بیان می کند:

- حاکم در عصر ظهور فرقی بین آسیایی و آمریکایی و اروپایی و آفریقایی نمی گذارد و با همه به دید یکسان می نگرد.
- حکومت در عصر ظهور، حکومت واحد جهانی است که توسط یک حاکم و با یک شیوه و روش عادلانه اداره می شود.
- عدل گستره ی جهانی پیدا می کند.
- جهش فوق العاده علمی عصر انقلاب امام مهدی (عج) از ویژگی های دیگر عصر ظهور است
- پیشرفت وسایل ارتباطاتی و اطلاعات تا آنجا که مردم در هر نقطه ای از کره ی زمین امام را مشاهده می کنند و امام با آنها سخن می گوید.
- مدینه ی فاضله ی منجی عالم بشریت، آرمان شهر آسایش و رفاه همگانی است.

^۱ طاهری، حبیب الله، «عصر ظهور یا مدینه فاضله موعود در اسلام»، فصلنامه علمی - تخصصی انتظار، سال اول، شماره ۲، زمستان ۱۳۸۰، صفحات ۱۶۴ -

- امنیت در ابعاد مختلف اخلاقی، اقتصادی، حقوقی، اجتماعی و خانوادگی تجلی می یابد.

نجف لک زایی^۱ در مقاله « جهانی شدن و حکومت جهانی » به برخی تعارضات بنیادی ورو بنایی حکومت جهانی امام مهدی (عج) با حکومت های امروزی اشاره دارد :

- در حکومت جهانی امام مهدی (عج) سیستم توزیع نیز درست عمل خواهد کرد و از شکاف های اقتصادی و معیشتی اثری نمی ماند.

- در حکومت جهانی امام مهدی (عج) بر خلاف جهان امروزی، دانش پیشرفته در انحصار کشورهای خاصی نیست.

- در حکومت جهانی امام مهدی (عج) دیکتاتوری بین المللی وجود خارجی نخواهد داشت .

سید مصطفی محقق داماد^۲ در مقاله ی « امت اسلامی و جهانی شدن » در بیان رابطه ی اسلام و جهانی شدن می گوید :

اسلام خود مدعی جهانی شدن است و مخاطب اسلام تمام بشر است . کتاب خدا برای هدایت ناس نازل گردیده است . در جهان بینی اسلامی آینده ی جهان و بشر بر صلاح و خیر است نه بر فساد و شر . سرانجام مفسدین فی الارض نابودی و هلاکت است و زمین را عدل و قسط فرا خواهد گرفت و اداره آن به دست مؤمنان

^۱ لک زایی، نجف، « جهانی شدن و حکومت جهانی »، کیهان، سه شنبه ۲۳ اردیبهشت ۱۳۸۲، شماره ۱۷۶۶، صفحه ۶.

^۲ محقق داماد، سید مصطفی، پیشین، صفحه ۶.

و صالحان خواهد بود. عبدالقیوم شکاری^۱ در مقاله ی « جهانی سازی، چالش ها و فرصت ها»، فرآیند جهانی سازی شدن را به اقتضای ورود انسان در موج سوم و بر اساس نیازهای فطری، کاملاً فرآیندی مثبت و انکار ناپذیر تلقی می کند. لذا از نظر ایشان فرآیند جهانی شدن دارای ظرفیت های مثبتی است که می توان از آنها در جهت رشد فرهنگ و ارزش های ملی و دینی استفاده کرد.

کشورهای اسلامی می توانند اصول و ارزش های اسلامی را با استفاده از ابزارهای مدرن به شیوه ی مناسب در سطح جهان عرضه نمایند اما انجام این امر مستلزم رفع موانع و مشکلاتی است که در حال حاضر در جهان اسلام وجود دارد.

مهمترین مشکلات موجود در این راه عبارتند از:

- وجود اختلافات عمیق سیاسی در بین کشورهای اسلامی
- فقدان ابزارها و وسایل مناسب ارتباط جمعی جهت انتقال پیام اسلام به سایر مناطق جهان
- سومین پیش نیاز لازم جهت استفاده از ظرفیت های مثبت فرآیند جهانی سازی حرکت به سمت پویا سازی و مدرن سازی اصول فقهی است. نویسندگان در پایان جهت پویا سازی اصول فقهی به ارائه دو پیشنهاد می پردازد:

۱). متون موجود باید به زبان و نثر ساده باز نویسی شده و فهم آن برای عموم راحت باشد.

^۱ شکاری، عبدالقیوم، « جهانی سازی، چالش ها و فرصت ها»، روزنامه اطلاعات، شماره ۲۲۷۸۳، شنبه ۱۰ خرداد ۱۳۸۲، صفحه ۱۲.

۲). علمای اسلامی باید به دقت و ظرافت به بررسی مسائل جدید در زندگی انسان امروزی پرداخته و به ارائه راهکارهای اساسی که محدودیت خاصی در زمینه‌ی حرکت به سمت جهان مدرن را به وجود نیاورد، پردازند.

محمد محمدی اشتهاردی^۱ در کتاب «امام زمان امید انسان‌ها» ضمن استناد به دو روایت از امام صادق (ع)، نتیجه‌گیری می‌کند که در عصر حاکمیت جهانی امام مهدی (عج) مردم از فناوری ارتباطات پیشرفته‌ای برخوردار هستند.

روایت اول: وقتی که قائم ما قیام می‌کند خداوند شنوایی گوش‌ها و بینایی چشم‌های شیعیان ما را به گونه‌ای زیاد می‌کند که دیگر بین آنها و امام قائم پیک پست نخواهد بود، یعنی آنها مستقیماً در هر کجا باشند با امام تماس می‌گیرند.

روایت دوم: در عصر حکومت قائم مؤمنی که در شرق جهان است برادرش را که در غرب جهان است می‌بیند و به عکس مؤمنی که در غرب جهان است برادرش را که در شرق جهان است می‌بیند.

آیت الله ناصر مکارم شیرازی^۲ در کتاب «حکومت جهانی مهدی» در بحث چگونگی پذیرش حکومت جهانی امام مهدی (عج) از سوی دنیا، به سه نوع آمادگی اشاره می‌کند:

^۱ محمدی اشتهاردی، محمد، «امام زمان امید انسانها»، قم: انتشارات بنیاد

فرهنگی اسلام، چاپ سوم، ۱۳۷۰، صفحات ۱۰۳-۱۰۴

^۲ مکارم شیرازی، ناصر، «حکومت جهانی مهدی»، قم: انتشارات نسل جوان،

چاپ یازدهم، ۱۳۸۰، صفحات ۸۳-۸۰

الف) آمادگی فکری و فرهنگی: یعنی سطح افکار مردم جهان آن چنان بالا رود که بدانند مثلاً نژاد یا مناطق مختلف جغرافیایی، مسالهی قابل توجهی در زندگی بشر نیست. تفاوت زبانها و رنگ ها و سرزمین ها نمی توانند نوع بشر را از هم جدا سازد، تعصب های قبیله ای و گروهی باید برای همیشه بمیرند، فکر مسخره آمیز نژاد برتر را باید به دور افکند، مرزهای ساختگی با سیم های خاردار و دیوارهایی همچون دیوار باستانی چین نمی تواند انسان ها را از هم دور سازد.

ب) آمادگی های اجتماعی: یعنی مردم جهان باید از ظلم و ستم و نظامات موجود خسته شوند، شکافهای عظیم طبقاتی، مفاسد در مقیاس های عظیم تر و اشکال خطرناکتر بروز کند.

ج) آمادگی های تکنولوژی و ارتباطی: بر خلاف آنچه بعضی می پندارند که رسیدن به مرحله ی تکامل اجتماعی و جهانی آکنده از صلح و عدالت، حتما همراه با نابودی تکنولوژی جدید امکان پذیر است، وجود این صنایع پیشرفته نه تنها مزاحم یک حکومت عادلانه ی جهانی نخواهد بود بلکه شاید بدون آن وصول به چنین هدفی محال است.

برای ایجاد و سپس کنترل یک نظام جهانی، یک سلسله وسایل مافوق مدرن لازم است که با آن بتوان جهان را در مدت کوتاهی در نوردید و به همه سرکشی کرد. از همه جا آگاه شد و در صورت نیاز امکانات لازم را از یک سوی جهان به سوی دیگر برد و پیام ها و اطلاعات و آگاهی های مورد نیاز را در کمترین مدت به همه ی نقاط دنیا رسانید.

عدالت در سطح جهان نیاز به آن دارد که در آن واحد امام از همه جا آگاه و بر همه جا تسلط کامل داشته باشد تا مردم آماده ی اصلاح را تربیت و رهبری کند، آگاه سازد، زنده و بیدار نگه دارد و چنانچه افرادی ناصالح بخواهند سر بر آورند آنها را بر سر جای خود بنشانند .

پور سید آقایی و دیگران^۱ در کتاب « تاریخ عصر غیبت » فقدان آمادگی جهان را یکی از فلسفه ها و حکمت های غیبت امام مهدی (عج) می داند . از نظر ایشان ظهور آن حضرت به عنوان منجی بشریت و کسی که در کره ی زمین دین اسلام را بر تمامی دین ها پیروز گرداند، قطعاً زمینه و آمادگی جهانی لازم دارد، از این رو جهان باید زمینه ی این پذیرش را داشته باشد .

حبیب ا... طاهری^۲ در مقاله « جهانی شدن و مقایسه آن با حکومت واحد جهانی حضرت مهدی (عج) » در پاسخ به این سؤال، آیا جهانی شدن، مقدمه ای برای حکومت واحد جهانی حضرت مهدی (عج) است یا اساساً ربطی به آن ندارد، می گوید: نمی توان حکومت واحد جهانی آن حضرت را منطبق با جهانی شدن دانست هر چند اگر جهانی شدن به صورت طبیعی خود به پیش برود، می تواند زمینه ساز آن حکومت باشد .

اما همین که صاحب نظران دنیا، در اصل تشکیل حکومت واحد جهانی، با اسلام و مکتب تشیع همنا شده اند خود امری ارزشمند است . زیرا تا دیروز تشکیل حکومت واحد جهانی تحت نظر امام

^۱ آقایی، پور سید (و دیگران)، پیشین، صفحه ۱۸۲ .

^۲ طاهری، حبیب الله، « جهانی شدن و مقایسه آن با حکومت واحد جهانی حضرت مهدی (عج) »، پیشین، صفحه ۲۰۱

معصوم برای دنیا قابل پذیرش نبود و آن را به صورت امر عجیب و باور نکردنی مطرح می کردند ولی امروزه خود آن را به صورت قطعی و امری اجتناب ناپذیر می دانند. بنابراین جهان بتدریج خود را برای پذیرش حکومت واحد جهانی آماده می سازد و زمینه فکری بشر برای اجرای این طرح مهیا می شود.

اگر تا دیروز حکومت واحد جهانی صرفاً یک عقیده اسلامی شیعی بود، امروز آنان هستند که انسان ها را به پذیرش و اجرای این طرح که امری ضروری و حیاتی است دعوت می کنند و موضوع جهانی سازی چیزی غیر از این نیست.

سید مجتبی فلاح^۱ در مقاله ی «مقدمات ظهور»، یکی از شرایط ظهور و اسباب بر پایی حکومت عدل جهانی را آمادگی پذیرش جامعه جهانی و فراهم بودن زمینه های مناسب اجتماعی در جهت پشتیبانی از حکومت می داند. ایشان در این رابطه می افزاید: سنت و قانون الهی بر جوامع بشری چنین مقرر گشته که سرنوشت هر جامعه ای بسته به رویکرد و اراده ی آن جامعه باشد. بدین معنا که اراده ی جمعی مردم سبب پدید آمدن زمینه ها و بسترهایی می شود که این زمینه ها فضای متناسب با خود را به دنبال می آورند و در نتیجه سرنوشت جامعه به گونه ای رقم می خورد که فضای حاکم بر جامعه مقتضی آن است.

^۱ فلاح، سید مجتبی، «مقدمات ظهور»، فصلنامه انتظار، سال سوم، شماره هفتم،

یکی از عوامل و زمینه های مهم پیروزی، آن است که عموم ملت، خواهان آن حکومت باشند و اراده ی جمعی ایشان بر تائید و پشتیبانی از آن قرار گرفته باشد و از آنجا که حکومت حضرت مهدی (عج) یک حکومت جهانی است، به تبع، مساعد بودن زمینه ی عمومی جهان را نیز می طلبد.

جمعی از نویسندگان در « کتاب نور مهدی »^۱ تحت عنوان امام زمان در اعتقاد شیعه، ضرورت حکومت واحد جهانی امام زمان (عج) را دو مورد می دانند :

الف (دولتهای باطل و حکومتهای خود کامه را در سراسر جهان با نیروی الهی براندازد .

ب (عموم انسان ها در سراسر گیتی و تمامی قاره ها از نعمت رفاه و آسایش و امنیت و عدالت و صلح و صفا برخوردار خواهند شد و مرز ها از میان می رود و پرچم ها پایین کشیده می شود .

در جای دیگری از این کتاب به زمینه مساعد اجتماعی برای ظهور حضرت قائم و تشکیل حکومت الهی نیز توجه شده است :

ظهور آن حضرت تا آنگاه به تعویق می افتد که مزاج بشر برای قبول آن مستعد گردد و جامعه ی انسانی در سیر تکامل خود رشد و استعداد قبول عدالت اجتماعی به تمام معنی کلمه و حکومت واحد جهانی را پیدا کند.

ابراهیم امینی^۱ در کتاب « دادگستر جهان » در رابطه با کیفیت ظهور می گوید، هنگامی که اوضاع عمومی جهان مساعد گشت و

^۱ جمعی از نویسندگان، « نور مهدی »، قم: نشر آفاق، چاپ دوم، ۱۳۵۹،

افکار جهانیان برای پذیرش حکومت حق آماده شد، خداوند متعال به امام مهدی (عج) اجازه نهضت می دهد.

علی قائمی^۱ در کتاب «قیام مهدی از دیدگاه جامعه شناسی نهضت ها» با نظر به وضعیت موجود جهان، در چگونگی رویکرد مردم جهان به نهضت امام مهدی (عج) نیز وارد شده است و می گوید: تمایل مردم به ریشه کن ساختن نا بسامانی ها، میل به زندگی نو با نظامات کامل تر را در آنها پدید می آورد و بالاخره می خواهند که از وضع موجود، از اسارتها، عقده ها، کینه ها و جنگ ها نجات پیدا کنند.

این امر خود مقدمه ای برای پیدایش و ظهور نهضت حضرت مهدی (عج) می باشد.

^۱ امینی، ابراهیم، «دادگستر جهان»، قم: انتشارات شفق، چاپ چهارم، ۱۳۷۳، صفحه ۳۱۹.

^۲ قائمی، علی، «قیام مهدی از دیدگاه جامعه شناسی نهضت ها»، قم: انتشارات هجرت، صفحه ۶۳.

فصل سوم

تجزیه و تحلیل

مطالب جمع آوری شده

پدیده ی جهانی شدن به عنوان یکی از مهمترین اهداف مرحله ای مهدویت

در دهه ی نود میلادی اصطلاح جهانی شدن رایج گردید و مفهوم مسلط دوران معاصر شد. این پدیده تا کنون به حد تکامل نهایی خود نرسیده و هنوز دست خوش تحول است. هر روز وجه تازه ای از ابعاد گوناگون آن مشخص و نمایان می شود. تا به امروز تعاریف متعددی از جهانی شدن ارائه شده است. با وجود اختلاف ظاهری، یک ویژگی مشترک دارند و آن اینکه، همه از فشردگی زمان و مکان حکایت می کنند.

منظور از فشردگی زمان این است که در عصر جهانی شدن فاصله ها کم می شوند و یا از بین می روند و زمان لازم برای پیمودن فاصله ها کاهش می یابد. تقسیم محلی زمان محو می شود. مثلا اگر یک زن خانه دار کره ای با یک فضاانورد چینی شاهد پرتاب فضا پیمای چینی باشند، در آن صورت چارچوب مرجع های زمانی آنها همزمان می شود. جهانی شدن بر حذف پدیده شناختی مکان نیز دلالت دارد. در این فرآیند مکان منقبض می شود، مرزهای جغرافیایی ثبات و پایداری خود را از دست داده تا آنجا که حوادث و رویدادهای هر بخش از کره ی زمین، دیگر مناطق را نیز تحت تاثیر قرار می دهد.

دنیا کوچکتر و مردم گوشه و کنار جهان به هم نزدیک تر می شوند . سرنوشت همه ی مردم به هم گره می خورد و واحد بودن جهان بسیار بیش از گذشته معنا می یابد . روابط اجتماعی در حوزه های مختلف اقتصاد، فرهنگ، و سیاست در گستره ی جهان منبسط و از متن محلی به متن جهانی تغییر مکان می دهد.

مهدویت با طرح حکومت واحد جهانی به رهبری حضرت مهدی (عج) قطعاً به زمینه و آمادگی جهانی نیز توجه وافر دارد . بر این اساس می توان فقدان آمادگی جهان را یکی از فلسفه ها و حکمت های غیبت امام مهدی (عج) بر شمرد.

بنظر می رسد که آمادگی فکری و فرهنگی جهانی از جمله عواملی است که موجبات پذیرش چنین حکومتی می گردد . یعنی سطح افکار عمومی مردم جهان به چنان درجه ای برسد که مرزهای جغرافیایی، تفاوت زبان ها و رنگ ها و سرزمین ها و تعصبات قبیله ای و نژادی، مسائل قابل توجهی در حیات بشریت نباشند . به عبارت دیگر جهان وطنی، اندیشه غالب در افکار عمومی جهان باشد . این آمادگی ها با فشردگی مکان در عصر جهانی شدن تناسب و سنخیت دارد.

از دیگر عوامل زمینه ساز و بستر آفرین حکومت واحد جهانی امام مهدی (عج) پیشرفت خارق العاده صنعت و فناوری ارتباطات می باشد برای ایجاد و سپس کنترل یک نظام جهانی یک سلسله وسایل و ابزار ارتباطی مدرن لازم است که با آن بتوان جهان را در مدت کوتاهی در جهان در نوردید و به همه جا سرکشی کرد، از همه جا آگاه شد و در صورت نیاز امکانات لازم را از یک سوی جهان به

سوی دیگر ببرد و پیام ها و اطلاعات و آگاهی های مورد نیاز را در کمترین مدت به همه ی نقاط دنیا برساند .

امام صادق (ع) در توصیف ویژگی های حاکمیت امام مهدی (عج) به فناوری ارتباطات پیشرفته جامعه ی جهانی اشاره صریح دارد. ایشان می فرمایند : « هنگامی که قائم ما قیام کند خداوند آن چنان گوش و چشم شیعیان ما را تقویت می کند که میان آنان و آن حضرت نامه رسان نخواهد بود، با آنها سخن می گوید و آنها سخنش را می شنوند و او را می بینند در حالیکه او در مکان خویش است و مردم در نقاط دیگر جهان^۱ .

امام صادق (ع) در گفتار دیگری این حقیقت را به طور بارزی تکمیل فرموده است :

« مومن در زمان حضرت مهدی (عج) در حالیکه در مشرق است برادر خود را که در مغرب است می بیند و همچنین کسی که در مغرب است برادرش را در مشرق مشاهده می کند^۲ .

در روایت دیگری امام صادق (ع) اشاره به وجود یک سیستم نیرومند ارتباطی در عصر ظهور دارد که در طی آن تمام جهان به منزله ی کف دست خواهد شد و پستی و بلندی های زمین مانع از رؤیت موجودات روی زمین نخواهد بود.

« وقتی کارها به صاحب اصلی ولایت برسد خداوند هر نقطه ی فرو رفته ای از زمین را برای او مرتفع و هر نقطه ی مرتفعی را پائین

^۱ : طاهری، حبیب الله ، «عصر ظهور یا مدینه فاضله موعود در اسلام»، پیشین، صفحه ۱۵۷ .

^۲ : پیشین، صفحه ۱۵۸ ،

می برد، آن چنانکه تمام دنیا نزد او به منزله ی کف دستش خواهد بود. کدام یک از شماها اگر دو کف دستش مویی باشد، آن را نمی بیند»^۱؟

این مسأله حکایت از فشردگی زمان در دوران ظهور منجی بشریت دارد. بنابراین فشردگی زمان و مکان از ویژگی های عمده ی فرآیند جهانی شدن، زمینه ساز و بستر آفرین حکومت جهانی منجی موعود می باشد. بر این اساس می توان ادعا کرد که اگر جهانی شدن به صورت طبیعی خود به پیش برود می تواند یکی از مهمترین اهداف مرحله ای حکومت واحد جهانی امام مهدی (عج) باشد. بدین ترتیب ارتباط میان دو پدیده ی مهدویت و جهانی شدن گریز ناپذیر می شود.

---

^۱ پیشین، صفحه ۱۵۸،

جایگاه مهدویت در میان افکار عمومی جهان در بستر و شرایط جهانی شدن

از دیگر ویژگی های فرآیند جهانی شدن، ایده ی تشدید آگاهی جهانی است. یعنی در عصر جهانی شدن تمام جهان و نه بخش محلی یا ملی آن مخاطب شناخت های فردی خواهد بود. همچنانکه امروزه مسائل مربوط به آلودگی و پاکیزگی در قالب نجات سیاره زمین قابل طرح است، تمامی مسائل روزمره ی بشریت به صورت جهانی باز تعریف و تحلیل می شوند.

این فرآیند موجبات ظهور یک فرهنگ یا آگاهی جهانی شده و در طول زمان بصورت تشدید روابط اجتماعی در سرتاسر جهان متبلور می شود.

به عبارت دیگر جهانی شدن مثل توری نا مرئی تمام ملت های جهان را به هم پیوند می دهد و آنها را زیر یک چتر قرار می دهد. در بطن این وحدت تنوع و تکثر فرهنگ ها و امکان تداوم حیات آنها میسر می گردد. بر این اساس جهانی شدن اختلافات میان فرهنگ ها را بر جسته می کند و آنها را وا می دارد که پاسخ گوی ادعاهای فرهنگ ها و به ویژه مذاهب دیگر باشند. در این بستر و شرایط که ضرورت تبدیل جهان به یک تک نظام بیشتر می شود افکار عمومی جهان نمی تواند از ادعای مهدویت مذهب تشیع در مقوله ی تشکیل حکومت و احد جهانی بی تفاوت بگذرد. اشتراک مذهب تشیع با

سایر مذاهب توحیدی دنیا در ایمان به اصلاح آینده جهان با یک قدرت ملکوتی، برجستگی مهدویت در سطح افکار عمومی جهان را در عصر جهانی شدن دو چندان خواهد کرد، بنابراین در عصر تشدید آگاهی و متعاقب آن تشدید روابط اجتماعی در گستره ی جهانی، مهدویت در مقایسه با گذشته پایگاه و جایگاه ویژه ای در سطح افکار عمومی جهان پیدا خواهد کرد و ممکن است تشکیل حکومت واحد جهانی تحت مدیریت و هدایت امام معصوم که روزی برای دنیا قابل پذیرش نبود و آن را به صورت امری عجیب و باور نکردنی تلقی می کردند، برای مردم جهان امری اجتناب ناپذیر در آمده و مقوله ی انتظار اشاعه ی جهانی پیدا نموده و به تدریج جهان خود را برای پذیرش حکومت واحد جهانی امام مهدی (عج) آماده و مهیا می سازد .

نقش اندیشه های عدل و عدالت خواهی در پیوند دو پدیده ی مهدویت و جهانی شدن

فشرده گی زمان و مکان و تشدید آگاهی و روابط اجتماعی در سطح جهانی به عنوان پیامدهای اجتناب ناپذیر فرآیند جهانی شدن، سرنوشت همه ی مردم جهان را به هم گره خواهد زد. افراد فارغ از مرزهای ساختگی چون نژاد، زبان، مکان و غیره نمی توانند از مسائل و مشکلات و مصائب مردم گوشه و کنار دنیا بی تفاوت بگذرند.

در داستان منطق مرغان از عطار می توان شاهد جالبی بدست آورد. مرغان به کوه قاف می رسند که نقطه نهایی آرزویشان است. در آنجا سراغ سیمرغ را می گیرند (آرزوی مشترک) اما خود را می یابند (شبکه ی آرزوها)، چرا که اکنون سی مرغ شده اند. افراد و گروه ها و در نهایت جوامع در عصر جهانی شدن وحدت و هم گرایی را جستجو می کنند لیکن به ماهیت و کیفیت تفاوت های اعتباری خود آگاهی عمیق تری پیدا میکنند. مردم در می یابند که شکاف در آمد ها که خود را در قالب میزان دسترسی به بازار، دارایی های مولد و آموزش نشان می دهد. روز به روز در کشورهای موسوم به جهان سوم، توسعه نیافته و در حال توسعه تعمیق می شود و تلاش های فقر ستیزانه را ناکام می گذارد. مردم در می یابند که مصایب امروز جنوب از شمال جدا نیست و مشکلات جوامع صنعتی نیز از بقیه دنیا قابل تفکیک نمی باشد.

مردم در می یابند اختلافات میان جوامع ثروتمند و فقیر بسیار زیاد است و به آسانی می توانند منبع تنش های بزرگ بین المللی باشند. بر این اساس در عصر جهانی شدن، که همه چیز در ابعاد جهانی لحظه به لحظه به هم می آمیزد و انواع مشکلات هر جامعه به سرعت به دیگر جوامع منتقل می شود. کشور های مرفه نمی توانند فارغ از مسایل جهانی و آثار آن روزگار خود را سپری کنند. بنابراین با پیشرفت علم و تکنولوژی و انجام تحولات گسترده در سطح جهان انسان ها به هویت مشترک خود پی برده و با فراموش کردن خصوصیت های اعتباری دیرینه در پی افزایش سطح رفاه و بهره وری همگانی از منابع وامکانات جهانی بر می آیند و این حکایت از یک نوع همگرایی جهانی در عدالت خواهی می کند. به عبارت دیگر بستر و شرایط جهانی شدن، اندیشه عدل و عدالت خواهی را در سطح افکار عمومی جهان بارور می کند و از این بابت با شعار اساسی و راهبردی مهدویت نیز هم صدا و هم آواز می گردد. گسترش عدالت در سراسر گیتی توسط امام مهدی (عج) از شعارهای اساسی و محوری مقوله ی مهدویت است. مسلمانان و به ویژه شیعیان در انتظار مصلح دادگری هستند که با در هم کوبیدن ارکان جهانی ظلم، مردم ستم زده ی دنیا را از سلطه ی قدرت های بزرگ آزاد سازد و با حذف مرز های اعتباری و ملاک های دروغین، حکومت عدل جهانی را بر پا کند.

در اسلام و تعالیم الهی، عدل از جایگاه رفیعی بر خوردار است تا جایی که همه انسان ها مأمور شده اند در تمام زمینه های زندگی

خود، در اصول و فروع، در نظام اجتماعی و اقتصادی و سیاسی، در گفتار و کردار و...، عدالت را مراعات کنند.

بر این اساس در آموزه های مهدویت شرط (مردم آنقدر به رشد معنوی و کمال روحی نایل گردند که تمام افراد یا حد اقل اکثر آنان خواهان عدل باشند و خود عملاً آن را به اجرا گذارند).^۱ از علائم ظهور ذکر شده است.

از آنجا که مقوله ی عدالت خواهی بشریت در عصر و شرایط جهانی شدن موقعیت و بستر مناسبی پیدا می کند، می توان ادعا کرد که از این بابت با مهدویت پیوند می یابد و زمینه ی مساعدی را برای پذیرش مقوله ی حکومت عدل جهانی امام مهدی (عج) فراهم می نماید.

فصل چهارم

نتایج و جمع بندی

تحقیق

جمع بندی تحقیق

با توجه به موضوع و مطالب جمع آوری شده و تجزیه و تحلیل آنها در فصل سوم، امر جمع بندی و نتیجه گیری بصورت جدا گانه در پاسخ به هر سؤال از پرسش های تحقیقاتی دنبال خواهد شد.

آیا پدیده ی جهانی شدن می تواند به عنوان یکی از مهمترین اهداف مرحله ای مهدویت به حساب آید؟

دین اسلام و بویژه مذهب تشیع اثنی عشری طرح جهانی سازی باورها و اعتقادات و آموزه های خود را در قالب پدیده ی مهدویت مطرح می کند. در این طرح مخاطب تنها مسلمانان نیست بلکه تمام بشریت است. این طرح ساختاری سیاسی نیز دارد. در این ساختار، حکومتی در گستره ی جهانی با مدیریت و رهبری امامی معصوم پیش بینی شده است. بنابراین چنین حکومتی بستر و شرایطی در گستره ی جهانی را می طلبد. شرایطی که روابط اجتماعی در حوزه های مختلف اقتصاد، فرهنگ و سیاست را از متن محلی به متن جهانی بسط دهد و اندیشه ی جهان وطنی را به عنوان گفتمان غالب در سطح افکار عمومی جهان مطرح نماید.

به نظر می آید این بستر با فشردگی زمان و مکان که ارمغان فرآیند جهانی شدن می باشد، قابل رؤیت و پیش بینی است.

در این فضا آمادگی فکری و فرهنگی و سیاسی نیز برای پذیرش حکومت واحد جهانی که از شعار های محوری مهدویت به شمار

می آید، در سطح جهان بسیار محتمل و قابل پیش بینی است . بنابراین جهانی شدن به عنوان یک هدف از اهداف مرحله ای پدیده ی مهدویت قابل توجه و تأمل نیز می باشد

آیا در بستر و شرایط جهانی شدن، مهدویت می تواند به گونه ای جدی تر افکار عمومی جهان را به خود جلب کند ؟

از دستاوردهای برجسته ی فرآیند جهانی شدن تشدید آگاهی جهانی است . در پناه نرم افزارهای ابر رسانه ای شناخت مردم نسبت به فرهنگ های دیگر ملل گسترده تر می شود، تمام جنبه های تجارب انسانی به طور همزمان قابل دسترس بوده و بشریت تحت تأثیر این آگاهی ها موجبات شکل گیری تدریجی فرهنگ مشارکتی جهانی می شوند . در این فرهنگ یا آگاهی جهانی شده حتی با وجود اختلاف شمال و جنوب، کشورهای صنعتی و توسعه نیافته در دسترسی به تکنولوژی ارتباطی، تنوع و گونه گونی الگوهای فرهنگی و شیوه های زندگی جوامع چه فقیر و چه مرفه به عنوان یکی از ارزنده ترین خصیصه های فرهنگ جهانی، پویایی خود را حفظ خواهند کرد . در این شرایط افکار عمومی جهان که محصول حداقل اطلاع، فرهنگ مشترک و تماس های انسانی است، به عنوان یک واکنش جمعی نمی تواند در برابر رویدادهای فرهنگی و اجتماعی دیگر جوامع که اغلب مهم تلقی می شوند، بی تفاوت باشد .

باور به مهدویت که بنیانی ریشه ای در فرهنگ مسلمانان و به ویژه شیعیان داشته و در قالب پدیده ی انتظار فرج با زندگی آنها عجین گشته و عنصر خوش بینی نسبت به سیر تکاملی تاریخ را در جهان بینی آنها متبلور ساخته است، نمی تواند در یک دهکده ی جهانی

از دید افکار عمومی سایر ملل حتی با اعتقادات مذهبی متفاوت پنهان بماند .

به نظر می آید در بستر و شرایط جهانی شدن که ضرورت تبدیل جهان به یک تک نظام بیش از گذشته برای افکار عمومی قابل طرح و توجه است، مهدویت در مقایسه با گذشته پایگاه و جایگاه مناسبتری در گستره ی گیتی پیدا خواهد نمود و به عنوان یک گفتمان آموزه های خود را به صورت پویا تر اشاعه خواهد داد .

آیا اندیشه عدل و عدالت خواهی می تواند به عنوان نقطه ی اتصال دو پدیده ی مهدویت و جهانی شدن باشد ؟

از دیگر دستاوردهای قابل توجه فرآیند جهانی شدن یا فرآیند تشدید آگاهی جهانی، علاوه بر شناخت گسترده ی مردم نسبت به فرهنگ های دیگر ملل، بشریت نسبت به بود و نبود مردم بخش های مختلف گیتی احساس مسئولیت و همدردی می کنند . تشدید آگاهی و تعمیق روابط اجتماعی به تدریج عدالت خواهی را در ابعاد برادری و برابری در گستره ی جامعه بین الملل نهادینه خواهد کرد . یعنی افکار عمومی جهانی می پذیرد که تمام افراد بشر فارغ از مرزهای اعتباری رنگ و نژاد و زبان و غیره آزاد دنیا می آیند و از لحاظ حیثیت و حقوق با هم برابرند . همه دارای عقل و وجدان هستند و با هم نسبت به یکدیگر با روح برادری رفتار کنند .

بدیهی است که آموزه های اخلاقی ادیان توحیدی در تعمیق این دستاورد بی تاثیر نخواهد بود. این پدیده اندیشه های عدل و عدالت خواهی را در گستره ی جهانی توزیع و رونق داده و از

این بابت با شعار محوری و دیرینه ی مهدویت یعنی حکومت عدل به رهبری و مدیریت امام عادل هم آوا و هم صدا می شود .
به نظر می آید پدیده جهانی شدن با طرح ضرورت اندیشه ی عدالت خواهی که با آموزه های مهدویت همخوانی دارد با این مقوله اعتقادی شیعیان پیوند خورده و بستر و زمینه مساعد تری برای مقبولیت جهانی حکومت عدل امام مهدی (عج) فراهم می آورد.

پیشنهادات

جهانی شدن حرکتی طبیعی و فرآیندی اجتناب ناپذیر است که از مدت ها پیش و بدون دخالت یک قدرت جهانی مشخص آغاز شده است و همواره بر شتاب آن افزوده می شود کشورهای صنعتی و به ویژه غربی ها زودتر از دیگران این پدیده را شناختند و باور کردند. منافع ملی و ایدئولوژیک خود را در درون آن جستجو کردند و پروژه سازی نمودند که امروزه تحت عنوان جهانی سازی یا جهان گرایی غرب از آن یاد می شود.

برای مثال، یکی از پروژه های مغرب زمین در عصر جهانی شدن، پروژه جهانی سازی لیبرال دموکراسی به عنوان نقطه ی پایان تکامل ایدئولوژیک بشریت و آخرین شکل حکومت بشری است. شاخص بارز این برداشت در ایده های "فرانسیس فوکویاما" تجلی یافته است. فوکویاما معتقد به مطلوبیت ذاتی پیامهای تمدن غرب و نظام سرمایه داری است و ادعا می کند که با پیروزی لیبرال دموکراسی غرب بر کمونیسم بشر به کاملترین ساختارهای سیاسی و کارآمدترین نظامهای اجتماعی دست یافته و بدین ترتیب، تاریخ به پایان خود نزدیک می شود.

امروزه دولت آمریکا از این برداشت بسیار استقبال کرده و به عنوان یک پروژه جهانی سازی، برای تحقق هر چه سریع تر آن، برنامه های

متنوع و گسترده ای را تدارک دیده و ابزار های مؤثر و گوناگونی را به خدمت گرفته است.

این پروژه با اندیشه های سیاسی شیعه و تصویری که این مذهب از چشم انداز آینده ی جهان یا پایان تاریخ ارائه می کند، بر خورد می کند و آثار این تقابل از هم اکنون قابل مشاهده نیز می باشد بر این اساس مسلمانان جهان که رسالت تبلیغ و ترویج فرهنگ دین را بر دوش دارند، باید بکوشند این فرهنگ جهانی و فراگیر شود. از جمله مواردی که می تواند در فرآیند جهانی شدن فربه تر جلوه کند و تمدن اسلامی را در شمار جهانی سازان قرار دهد، پدیده ی مهدویت است. این پدیده که حکومت عدل امام مهدی (عج) را به عنوان کارآمد ترین نظام سیاسی جهان در پایان تاریخ معرفی می کند، جهانی سازی مناسبی را می طلبد. باید برای آن پروژه ی مناسبی را تعریف و تدوین و براساس آن حرکت کرد. البته این امر مستلزم آن است که مسلمانان آگاهانه و با آمادگی قبلی به استقبال پروسه ی جهانی شدن بروند و ماهیت آن را شناسایی کنند. شناخت نیازمند فلسفه و جهت و این نیز نیازمند راه جویی علمی و فن و هنر پیاده کردن است.

مهدویت از دیدگاه قرآن^۱

سوره	آیه	متن آیه	معنی آیه
انبیاء	۱۰۵	و لقد كتبنا في الزبور من بعد الذكران الارض يرثها عبادي الصالحون	ما بعد از آنکه در تورات نوشته بودیم در زبور نوشتیم که بندگان شایسته ی ما وارث زمین می شوند
نور	۵۵	وعدالله الذين آمنوا منكم و عملوا الصالحات ليستخلفنهم في الارض كما استخلف الذين من قبلهم و ليمكنن لهم دينهم الذي ارتضى لهم و ليجعلنهم من بعد خوفهم امناً يعبدونني لا يشركون بي شيئاً	خدا به کسانی از شما که ایمان آورده اند و عمل شایسته انجام داده اند وعده داده که آنان را خلیفه زمین گرداند، چنانچه گذشتگانشان را نیز قبلاً خلیفه گردانیده بود و دینی را که برایشان پسندیده است استوار و نیرومند گرداند و ترسشان را به ایمنی تبدیل کند تا مرا عبادت کنند و چیزی را شریک قرار ندهند
قصص	۴	ونريد ان نمن على الذين استضعفوا في الارض و نجعلهم ائمه و نجعلهم الوارثين	ما اراده کردیم بر ضعفای زمین منت نهاده، پیشوا و وارث زمینشان گردانیم
صف	۹	هو الذي ارسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الذين كله ولو كره المشركون	او خدایی است که رسولش را با هدایت و دین حق فرستاد تا بر تمام ادیان غالب گردد، اگر چه مشرکین آنرا مکروه داشته باشند.

^۱ امینی، ابراهیم، پیشین، صفحات ۶۹ - ۶۸.

رویدادهای مهم و مؤثر در روند جهانی شدن

موضوع رویداد	تاریخ وقوع
تاسیس سازمان ملل متحد	۱۹۴۵
انتشار کتاب دهکد جهانی (مک لوهان)	۱۹۶۵
تأسیس باشگاه رم	۱۹۶۸
انتشار کتاب میراث مشترک ما (اروید پار دو)	۱۹۶۸
انتشار کتاب محدودیت های رشد (باشگاه رم)	۱۹۶۹
همایش استکهلم درباره محیط زیست	۱۹۷۲
پایان نظام برتون وودز (کنفرانس پلازا)	۱۹۷۵
انتشار کتاب موج سوم (الوین تافلر)	۱۹۷۸
سیاست درهای بازچین (تنگ شیائوپینگ)	۱۹۷۹
سیاست پرسترویکا و گلاسنوست در شوروی (میخائیل گورباچف)	۱۹۸۵
انتشار کتاب آینده مشترک ما (کمیسون برانت)	۱۹۸۶
پایان جنگ سرد و فروپاشی ابر قدرت شرق	۱۹۸۹-۹۱
اتحاد پولی یازده کشور اروپا	۱۹۹۸

فهرست منابع و مآخذ

- قرآن مجید .
- امینی، ابراهیم، « دادگستر جهان »، قم : انتشارات شفق، چاپ چهارم، ۱۳۷۳.
- اختری، عباسعلی، « نقش انتظار در سیر تاریخ »، تهران: انتشارات الامام المهدی ۱۳۶۰.
- آقای، پورسید، « تاریخ عصر غیبت »، قم : دفتر تحقیقات و تدوین کتب درسی مرکز جهانی علوم اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۹.
- ابن خلدون، عبدالرحمان، « مقدمه »، ترجمه محمد پروین گنابادی، تهران : انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۱.
- آ کسفورد، « لغت نامه انگلیسی »، تهران : انتشارات رهنما، چاپ چهارم، ۱۳۶۶.
- بیرو، آلن، « فرهنگ علوم اجتماعی »، ترجمه باقر ساروخانی، تهران : انتشارات کیهان، چاپ اول، ۱۳۶۶.
- پیشوایی، مهدی، « انتظاربزرگ »، نشریه نور مهدی، ۱۳۵۹، صفحات ۱۱۹-۱۱۴.
- پرور، اسماعیل، « جهانی شدن و جهانی سازان »، تهران : انتشارات مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، چاپ اول، ۱۳۸۰.
- حکیم، سید منذر، « تاریخ عصر غیبت کبری »، فصلنامه انتظار، سال دوم، شماره چهارم تابستان ۱۳۸۱، صفحات ۲۰۰-۱۷۳.

- دالمایر، فرد، « عدالت و دموکراسی جهانی ». ترجمه نرگس تاجیک، ماهنامه اطلاعات سیاسی، اقتصادی، سال هفدهم، شماره هفتم و هشتم فروردین واردی بهشت، ۱۳۸۲، صفحات ۹۷-۸۲.
- رضوانی، علی اصغر، « فلسفه حکومت عدل جهانی ». فصلنامه انتظار، سال دوم، شماره چهارم، تابستان ۱۳۸۱، صفحات ۱۲۳-۱۰۱.
- رابرتسون، رونالد، « جهانی شدن ». ترجمه کمال پولادی، تهران: نشر ثالث، چاپ اول، ۱۳۸۰.
- رجائی تهرانی، علیرضا، « صد پرسش و پاسخ پیرامون امام زمان (عج) ». تهران: انتشارات نبوغ، چاپ چهارم، ۱۳۷۸.
- ساروخانی، باقر، « درآمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی ». تهران: انتشارات کیهان، ۱۳۷۰.
- سعدی، حسین علی، « جامعه مهدوی آرمان شهر نبوی ». فصلنامه انتظار، سال دوم، شماره پنجم، پاییز ۱۳۸۱، صفحات ۲۶۳-۲۵۱.
- سلیمان، کامل، « روزگار رهایی ». ترجمه علی اکبر مهدی پور، تهران: انتشارات آفاق، جلد اول و دوم، ۱۳۷۶.
- شکاری، عبدالقیوم، « جهانی سازی، چالش ها و فرصت ها ». روزنامه اطلاعات شماره ۲۲۷۸۳، شنبه ۱۰ خرداد ۱۳۸۲، صفحه ۱۲.
- شن مک براید، « یک جهان، چندین صدا ». ترجمه ایرج پاد، تهران: انتشارات سروش، چاپ دوم، ۱۳۷۵.

- شجاعی زند، علی رضا، « برداشتی همساز و موزون از آزادی و عدالت در قانون اساسی»، ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی، سال هفدهم، شماره ۱۸۶-۱۸۵، بهمن و اسفند ۱۳۸۱، صفحات ۴۸-۶۹.
- صدر، محمد باقر، « سخنی پیرامون حضرت مهدی»، نشریه نور مهدی، چاپ دوم، ۱۳۵۹، صفحات ۱-۴۸.
- صدر، محمد باقر، « امام مهدی حماسه ای از نور»، تهران: انتشارات مؤسسه الامام المهدی، ۱۳۵۶.
- صدر، سید محمد باقر، « انقلاب مهدی و پندارها»، ترجمه سید احمد علم الهدی، تهران: انتشارات یاسر، چاپ اول، ۱۳۶۰.
- طاهری، حبیب الله، « عصر ظهور یا مدینه فاضله موعود در اسلام»، فصلنامه انتظار، سال اول، شماره دو، زمستان ۱۳۸۰، صفحات ۱۶۴-۱۴۶.
- طاهری، حبیب الله، « جهانی شدن و مقایسه آن با حکومت واحد جهانی حضرت مهدی (عج)»، فصلنامه انتظار، سال سوم، شماره هفتم، بهار ۱۳۸۲، صفحات ۱۸۵-۲۰۷.
- عبدی پور، حسن، « تأثیرهای اجتماعی اعتقاد به مهدویت از دیدگاه جامعه شناسی»، فصلنامه انتظار، سال دوم، شماره پنجم، پاییز ۱۳۸۱.
- فلاح، سید مجتبی، « مقدمات ظهور»، فصلنامه انتظار، سال سوم، شماره هفتم، بهار ۱۳۸۲، صفحات ۲۲۹-۲۷۰.
- قائمی، علی، « قیام مهدی از دیدگاه جامعه شناسی نهضت ها»، قم: انتشارات هجرت، چاپ اول، ۱۳۶۵.

- قانع، محسن، «جهان انسانی، انسان جهانی»، تهران: نشر توسعه، چاپ اول، ۱۳۷۴.
- قربانی، ارسلان، «نظام جهانی و جهانی شدن فرهنگ»، روزنامه اطلاعات، شماره ۲۲۸۸۳، سه شنبه ۸ مهر ۱۳۸۲، صفحه ۶.
- کازینو، ژان، «قدرت تلویزیون»، ترجمه علی اسدی، تهران: انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۴.
- کریستنسن، ریوام، «صدای مردم»، ترجمه محمود عنایت، تهران: انتشارات کتاب سرا، چاپ اول ۱۳۶۵.
- کورانی، علی، «عصر ظهور»، ترجمه عباس جلالی، تهران: انتشارات شرکت چاپ و نشر بین الملل، چاپ اول، ۱۳۷۸.
- گیدنز، آنتونی، «جامعه شناسی»، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشرنی، چاپ ششم، ۱۳۷۹.
- لک زایی، نجف، «جهانی شدن و حکومت جهانی»، روزنامه کیهان، شماره ۱۷۶۶۰، سه شنبه ۲۳ اردیبهشت ۱۳۸۲، صفحه ۶.
- محمدی اشتهاردی، محمد، «امام زمان امید انسان ها»، قم: انتشارات بنیاد فرهنگی اسلام، چاپ سوم، ۱۳۷۰.
- مکارم شیرازی، ناصر، «حکومت جهانی مهدی»، تهران: انتشارات نسل جوان، چاپ یازدهم ۱۳۸۰.
- مطهری، مرتضی، «قیام و انقلاب مهدی از دیدگاه فلسفه تاریخ»، تهران: انتشارات صدرا، چاپ یازدهم، ۱۳۷۰.

- ملک، حسن، «جامعه‌شناسی قشرها و نابرابریهای اجتماعی»، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ اول، ۱۳۷۴.
- مطهری، مرتضی، «عدل الهی»، قم: انتشارات صدرا، چاپ دهم، ۱۳۵۶.
- محمدی اشتهاردی، محمد، «حضرت مهدی فروغ تابان ولایت»، قم: انتشارات مسجد جمکران، چاپ سوم، ۱۳۷۸.
- محقق داماد، سید مصطفی، «امت اسلامی و جهانی شدن»، روزنامه اطلاعات، شماره ۲۲۷۶۹، سه شنبه ۲۳ اردیبهشت ۱۳۸۲، صفحه ۶.
- ناصف، منصور علی، «درباره خلیفه مهدی رضی اله عنه»، نشریه سپیده امید، بهار ۱۳۶۰، صفحه ۲۱.
- نش، کیت، «جامعه‌شناسی سیاسی معاصر»، ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: چاپ اول، ۱۳۸۰.
- والی نژاد، مرتضی، «توسعه پایدار و جهانی شدن»، ماهنامه اطلاعات سیاسی اقتصادی، سال هفدهم، شماره ۱۸۸-۱۸۷، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۲، صفحات ۲۱۱-۱۹۲.
- واترز، مالکوم، «جهانی شدن»، ترجمه اسماعیل مردانی گیوی، تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی، چاپ اول، ۱۳۷۹.
- واتکینز، کوئین، «جهانی شدن له یا علیه فقرا»، ترجمه ف.م. هاشمی، روزنامه یاس، شماره ۱۰۸، سه شنبه ۲۴ تیر ۱۳۸۲، صفحه ۹.

یادداشت های ضروری

taravapublication@yahoo.com

در زمینه ی دانشگاهی منتشر کرده است.

- **نرم افزار (12) ADAMS**
مهندس شهرام شهروی، مهندس محسن زایر نوری
- **نرم افزار هیدرولوژی (HEC-HMS)**
دکتر علی عصاره، مهندس احمدعلی توکلی زاده
- **دینامیک**
مهندس بهروز آرین نژاد
- **مقاومت مصالح در یک نگاه**
مهندس فرید مشاک
- **الکتروسیسته**
دی آر جی ملویل
- **مترجم: عبدالرضا زاده دباغ**
- **زمین شناسی مهندسی**
محمد هوشمندی زاده
- **زمین پویا (دوزبانه)**
دکتر حجت اله صفری، فاطمه موسوی
- **زلزله در قرآن**
دکتر حجت اله صفری
- **مبانی هندسه نااقلیدسی**
مرتضی کیامرزی
- **روش های انتگرال گیری**
مهندس فرید مشاک
- **استاندارد وب پارسی**
ساسان فتاحی
- **محاسبات عددی**
مهندس مهدی سلمان زاده
- **جمعیت و تنظیم خانواده**
نوبهار دوستار
- **بیماری ها، فعالیت بدنی، رژیم غذایی (جلد اول)**
شهلا قنطاق بندی شوشتری
- **آنتی بیوتیک ها و داروهای ضد میکروب**
دکتر حسین نجف زاده ورزی
- **اصول فارماکولوژی**
دکتر حسین نجف زاده ورزی
- **دارو غذا نیست**
دکتر حسین نجف زاده ورزی
- **بانک سوالات جانور شناسی**
مهندس مهدی طیب
- **شیمی پیش دانشگاهی**
مهدی هاشمیان
- **باب حادی عشر**
متن: علامه حلی، شرح: فاضل مقداد
مترجم: سید حسام الدین حسینی
- **الدرایه**
زین الدین علی عاملی (شهید ثانی)
مترجم: سید حسام الدین حسینی
- **دنیای شگفت انگیز علم از منظر قرآن**
محمد زید بهیانی
- **اهل دیره جلد اول و دوم**
پژوهشی در فرهنگ مردم عرب خوزستان
سید عبدالامام بنی سعید
- **جامعه شناسی عراق**
دکتر علی الوردی
مترجم: کاظم سیاحی
- **راهنمای داروهای پر مصرف در حیوانات کوچک**
دکتر احسان خاکسار، دکتر بهمن مصلی نژاد
- **آنا تومی سم اسب**
دکتر رضا رنجبر، مرجان چهارده چریک
- **آنجل، نگهداری، تکثیر و پرورش**
مهندس علی رضا قناد
- **بازی های پرورشی**
رضوان اکبری نساج، ابراهیم نری موسی
- **منتشر می کند**
- **روش های تولید**
مهندس مهدی جلالی عزیززاده
- **القاه و تلقینات هیپنوتیزی**
نوشته: دکتر کورین هاموند
مترجم: دکتر سید کاظم علوی فاضل
- **جامعه شناسی زندان**
نوشته ی آندرو کویل
مترجم: عبدالرحیم اسداللهی، شاهرخ ولی زاده
- **زندگی نامه قاضی نورالله مرعشی شوشتری**
سید محمد تقی حکیم ویراستار: دکتر عبدالکریم بهنیا
- **السانه های مردم خوزستان (جلد اول)**
پرگل، دان اتار و چهل افسانه دیگر
روایت: بتول مومن، ویراستار: ابو الحسن زعفرانی
- **حل المسائل نوابغ مختلط**
مسلم باوی رضا اسکندری، سجاد عالی وند

اهواز: کیانیپارس خیابان نهم پلاک ۱۲۸ نمابر: ۳۳۸۳۷۳۴-۰۶۱۱ همراه: ۰۹۱۶۱۱۳۶۷۸۵